ПРАЛЕТАРЫІ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і мастацтва

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

№ 72 (1709) | Пятніца, 7 верасня 1962 года | Цана 4 кап.

РАЗМОВА АБ МОЛАДЗІ

5 верасня г. г. у Саюзе пісьменнікаў БССР адбыўся адкрыты партыйны сход, прысвечаны вынікам трэцяга Пленума ЦК КПБ. З дакладам аб задачах беларускай савецкай літаратуры па выхаванню моладзі выступіў старшыня праўлення СП БССР П. У. Броўка.

У спрэчках па дакладу прынялі ўдзел А. Адамовіч, А. Русецкі, Ф. Яфімаў, І. Грамовіч, Р. Барадулін, І. Шамякін, А. Яскевіч, М. Аляксееў, Я. Усікаў, Б. Сачанка, А. Асіпенка, В. Каваленка, К. Крапіва, Р. Бярозкін, П. Васілеўскі.

У рабоце сходу прыняў удзел і выступіў з прамовай сакратар ЦК КПБ т. Шаура В. Ф.

Падрабязная справаздача аб сходзе будзе змешчана ў адным з бліжэйшых нумароў нашай газеты.

КОНКУРС НА ЛЕПШЫЯ ПЛАКАТЫ

Дзяржаўнае выдавецтва выяўленчага мастацтва (Масква) аб'явіла адкрыты конкурс на лепшыя мастацкія плакаты па прапагандзе рашэнняў XXII з'езда КПСС. У гэтым конкурсе могуць прыняць удзел усе мастакі Савецкага Саюза.

Перад мастакамі ставіцца задача паказаць у плакатах велічныя перспектывы і планы стварэння матэрыяльна-тэхнічнай базы камунізма. гераічную працу савецкіх людзей. якія ажыццяўляюць гістарычныя прадвызначэнні новай Праграмы КПСС, выхаванне савецкіх людзей у духу калектывізму і працавітасці, захаванне прынцыпаў маральнага кодэкса будаўніка камунізма, выкладзеных у Праграме КПСС і г. д.

Апошні тэрмін прадстаўлення плакатаў на конкурс — 10 кастрычніка 1962 года.

5 верасня з Масквы ў Мінск праездам прыбылі генеральны сакратар Французскай камуністычнай партыі тав. Марыс Тарэз і член Палітбюро Французскай камуністычнай партыі Жанета Вермерш, якія знаходзіліся на адпачынку ў Савецкім Саюзе.

Таварышы Марыс Тарэз і Жанета Вермерш знаёміліся з выдатнымі мясцінамі сталіцы Савецкай Беларусі. Яны пабывалі ў раёне забудовы жылых дамоў, якія прылягаюць да Волгаградскай вуліцы, агледзелі гістарычныя помнікі.

Ля будынка Малой Беларускай чыгункі юныя мінчане цёпла віталі дарагіх гасцей. Госці агледзелі выстаўку макетаў машын і прыбораў, зробленых юнымі тэхнікамі. Вучаніца 20-й сярэдняй школы Наташа Касаткіна расказала аб жыцці і вучобе мінскіх школьнікаў, аб іх імкненні мацаваць дружбу з дзецьмі ўсяго свету. Марыс Тарэз падзякаваў піянерам за гасцінны прыём і пажадаў ім поспехаў у вучобе і шчасця ў жыцці.

Госці наведалі Дом-музей Першага з'езда РСДРП. Каля музея Марыс Тарэз сустрэўся з групай французскіх турыстаў — актывістаў таварыства «Францыя — СССР», якія радасна віталі генеральнага сакратара Французскай камуністычнай партыі, выдатнага рэвалюцыйнага дзеяча, барацьбіта за інтарэсы французскага народа.

На здымку: Марыс Тарэз сярод піянераў на дзіцячай чыгунцы.

Фота **Ул. Лупейкі.** (БЕЛТА).

МАЯКІ КУЛЬТУРНАГА ФРОНТУ

СЦІПЛЫ, ПРАЦАВІТЫ, ІНІЦЫЯТЫЎНЫ

Быў час, калі Васіль Карнаван, шукаючы сваё месца ў жыцці, спачатку вучыўся на краўца, а пасля — на шаўца-мадэльшчыка. Толькі і першая і другая прафесіі былі яму не да душы. Хлопец імкнуўся больш уведаць, а цяжкасці першых пасляваенных год спынілі вучобу на паўдарозе. Трэба было самому зарабляць на хлеб, памагаць хворай маці, удаве салдата, гадаваць малодшага брата.

Нешта амаль паўгода працаваў Васіль памочнікам кінамеханіка. Ніхто яму за гэта ў той час грошай не плаціў, сам прыходзіў, бо клікала сэрца і гаварыла: вось ты, нарэшце, і знайшоў тое, што шукаў. Тут, Васіль, тваё сапраўднае прызнанне. Цяпер усё залежыць ад цябе: старайся, браце,— і ўсе сакрэты тэхнічнай мудрасці раскрыюцца перад табой.

Дзяўчына-кінамеханік заўважыла, што Васіль кемлівы хлопец, да ўсяго сам даходзіць. Усё часцей стала яна пакідаць яго аднаго ля апарата. Гэтыя хвіліны былі ў той час, бадай, самымі шчаслівымі для яго.

Хутка ў аддзеле культуры даведаліся пра поспехі Васіля і прапанавалі яму здаць экстэрнам экзамены на права кінамеханіка. Што ж, здаць дык здаць, ён даўно гатовы, хоць сам не асмельваўся пра гэта сказаць. І вось радасць— экзамены паспяхова вытрыманы! Карнавану даручылі прыняць апаратуру ў Брожы, дзе ён нарадзіўся і вырас.

Першага верасня 1952 года — першы самастойны сеанс ужо не вучня, а сапраўднага кінамеханіка. Дзень гэты ніколі не забудзеш. Здавалася, што не музыка фільма запоўніла хату, дзе ён ставіў сеанс, а ўласнае сэрца спявала і радавалася.

За першай перамогай прыйшлі адразу няўдачы і расчараванні. Як да вялікага свята рыхтаваўся ён да свайго самастойнага сеанса. А вынік які? Прыйшлі толькі адны дзеці і нікога з дарослых.

— Што ж мне такое зрабіць, каб і моладзь, і жанкі, і мужчыны хадзілі ў кіно, — думаў Васіль. Пануры вяртаўся ён позна дадому. А маці тым часам даводзіла сваё:

— Кінь, сынок, гэтую забаўку... Хто на вёсцы будзе паважаць кіншчыка. Не прыйшоў яшчэ той час. Лепш садзіся боты шый ці гарнітур які змайстраваў бы. Так хутчэй заробіш якую капейку, — угаварвала яна сына.

Маці Васіль не паслухаў, хоць ва ўсім іншым быў добрым сынам.

Цяжка было працаваць у той час. Клуба не было, даводзілася прасіць, каб хто з калгаснікаў пусціў ставіць фільм у хаце. А ўзлуецца гаспадыня — не пусціць, і нічога ты ёй не зробіш, хоць даўно ўсё падрыхтаваў да пачатку сеанса. Зноў тады шукай другую хату, зноў устанаўлівай і правярай апаратуру. Нечакана выклікалі ў аддзел культуры.

— План, таварыш Карнаван, не выконваеш, — дакараў загадчык аддзела. — Папярэджваю, будзеш і далей так працаваць, звольнім з работы. І план у цябе невялікі — 1800 рублёў на месяц. Ты малады і цягнешся ў хвасце.

Як толькі скрозь зямлю не праваліўся ў тую хвіліну Васіль. Чырвань заліла твар, ад сораму вочы не мог узняць. Так хінулася душа да работы і раптам — катэгарычнае папярэджанне: «звольнім».

Уся істота запратэставала супраць гэтай «галавамыйкі». Накрычаць, вядома, лягчэй, а ты, таварыш начальнік, лепш памажы ды падкажы, як арганізаваць сеанс у такіх умовах. Але тут жа сам сябе дакараў: сапраўды ж дрэнна працую, плана не выконваю. А некаторых жа хвалілі...

Кінуўся за парадай да настаўнікаў, што жылі і працавалі ў Макаравічах і Орсічах. Тыя паспачувалі, паабяцалі памагчы. Дамовіліся, што перад сеансам яны будуць праводзіць кароткія гутаркі на надзённыя тэмы, раскажуць і пра фільм, які прывёз кінамеханік. У сельсавеце абяцалі памагчы транспартам.

Правільна гаворыць прымаўка: хто стукае — таму адчыняюць. Заварушыўся хлопец, і адразу з'явіліся памочнікі. Ды і сам даляў, што трэба вызначыць пэўныя дні і гадзіны пачатку сеансаў у кожнай вёсцы. А так ніхто не ведае, калі прывязе кінамеханік фільм: то ён у аўторак завітае, то ў чацвер, а то раптам у суботу.

Быў распрацаваны графік дэманстрацыі фільмаў. Цяпер усе жыхары ведалі, што ў клубе лесаўчастка кіно ставіцца па нядзелях, у Макаравічах — у аўторак, Орсічах — у сераду, Брожы — па пятніцах. Гледачы так прывыклі да гэтага распарадку, што ўжо ніякай рэкламы не трэба, самі прыходзяць у кіно.

Аднойчы зайшоў Карнаван на фермы да жывёлаводаў, вырашыў запрасіць іх на сеанс. А яны і наляцелі на хлопца.

— Якое там кіно? — крычала адна з даярак. — Мы і раніцаю, і днём, і ў вечары на ферме. — А потым, зухавата падміргнуўшы, прапанавала: — А што, бабанькі, давайце кінем-рынем усё, няхай яно спрахне, і ўвечары, як адна, пойдзем у кіно. Ці ж мы горшыя за другіх?..

— Так, вядома, нельга рабіць, — хвалюючыся гаварыў кінамеханік, ужо не рады, што зачапіў вострых на язык жанчын. — Давайце лепш прыдумаем іншае выйсце. А што, калі я да вас буду спецыяльна прыязджаць. Будзеце глядзець кіно ці не?

— Хто ж ад добрага адмовіцца, — дружна адказалі даяркі.

З таго часу Карнаван стаў частым госцем на фермах. А ў час сенакосу выязджаў з апаратурай на лугі, дзе працавалі калгаснікі. Настаўнік ці загадчык клуба гутарку невялічкую правядзе, а ён, механік, фільм пакажа.

Гэта была навіна на ўсю рэспубліку. Хутка яе перанялі і ў іншых раёнах.

І са школьнікамі таксама справу ўладкавалі. Па дамоўленасці з настаўнікамі механік арганізоўвае спецыяльныя сеансы для дзяцей, заўсёды ахвотна ўлічвае іх заяўкі.

Дачуўся Васіль Карнаван, што нехта з кінамеханікаў рэспублікі перад сеансам праігрывае пласцінкі. Добрую справу прыдумалі хлопцы. Паспрабую і я. Няхай павесяліцца моладзь, патанцуе, а пажылыя людзі добрую песню паслухаюць. Васіль меў свой патэфон, пласцінкі, і пачаў наладжваць канцэрты па заяўках. Цяпер, як бывае ў Бабруйску, заўсёды новую пласцінку прывязе. У клубе сталі наладжвацца кінавечары: тут табе і невялічкі даклад, і маленькі канцэрт з любімых твораў, а ў заключэнне фільм можна паглядзець. Гэта спадабалася гледачам, у кіно стала больш прыходзіць дарослых і нават старых людзей.

Паступова наладжвалася справа. Спачатку дзённая выручка ледзь-ледзь даходзіла да 60 рублёў, потым — 75, а цяпер яна складае 100—120 рублёў (у старых грошах).

І калі бываюць якія нарады ў аддзеле культуры ці ў вобласці або ў Мінску, імя Васіля Карнавана заўсёды ставяць у прыклад. Так прыйшла да чалавека працоўная слава, заваяваная нястомнымі пошукамі новага. Прэзідыум Вярхоўнага Савета БССР яшчэ ў 1955 годзе ўзнагародзіў Васіля Карнавана Граматай Вярхоўнага Савета БССР, мае ён граматы і ад Міністэрства культуры і абласнога ўпраўлення. Яму прысвоена званне «Лепшы кінамеханік рэспублікі».

Кінамеханік — чалавек, які нясе ў гушчы народных мас святло культуры і ведаў, памагае партыі выхоўваць актыўных будаўнікоў камуністычнага грамадства. І толькі ўсвядоміўшы гэтыя высокія задачы, ніколі не будзеш працаваць абыякава, сумленне не дазволіць.

Кажуць жа, адзін у полі не воін. Мала чаго зрабіў бы кінамеханік, каб не трымаў ён цеснага кантакту з мясцовымі партыйнай, камсамольскай і прафсаюзнай арганізацыямі саўгаса «Бабруйскі», каб не было ў яго ў кожнай вёсцы шчырых сяброў кіно. Вось сакратар камсамольскай арганізацыі Брожскай сярэдняй школы настаўнік Юрый Кісліцкі. Ён — правая рука кінамеханіка: і фільмы для дзяцей падбярэ, і паможа правесці сеанс для школьнікаў, і новую пласцінку набудзе. Сярод першых і надзейных памочнікаў Карнавана старшыня сельсавета Пётр Тоўсцік, загадчык клуба Анатоль Мышак, пенсіянер Еўлан Зайцаў, настаўнік Рыгор Парахневіч, вучні старэйшых класаў Леанід Сухамлін, Мікалай Нікітка і многія іншыя. У кожнай вёсцы, дзе ставіць сеансы кінамеханік, ёсць памочнікі.

Кінамеханік Карнаван — паважаны чалавек у сельскім Савеце. Жыхары аказалі яму высокае давер'е — у трэці раз яго выбралі дэпутатам Савета. Энергічны, ініцыятыўны, ён стаў завадатарам многіх карысных спраў. У мінулым годзе вакол клуба разбілі малады парк. Кінамеханік сам ездзіў у лес па маладыя ліпкі і кусты. А яшчэ дамовіўся з бульдазерыстамі і трактарыстамі. На грамадскіх асновах хлопцы прывялі ў парадак дзве вуліцы вёскі.

Дружна працуюць кінамеханік Карнаван з памочніцай Мазур. І што самае галоўнае, працуюць яны рытмічна: з месяца ў месяц выконваюць і перавыконваюць планы. Вось толькі адзін прыклад. Сёлета ім трэба паставіць 80 сеансаў сельскагаспадарчых і хранікальна-дакументальных фільмаў, а ўжо да першага верасня рабочыя саўгаса пабывалі на 86 спецыяльных сеансах. Перавыконваюцца планы дэманстрацыі фільмаў для дзяцей.

Кінамеханік Карнаван абавязаўся гадавы план выканаць за дзесяць месяцаў. Слоў сваіх на вецер ён не кідае. План сямі месяцаў ён выканаў больш чым на 130 працэнтаў. За гэты час паставіў на 68 сеансаў і абслужыў на 5.052 гледачы больш, чым прадугледжвалася.

Вось так жыве і працуе на дзіва сціплы і чулы да чалавека сельскі кінамеханік. Ён любіць сваю работу, даўно сябруе з кнігай і песняй. Ён поўны новых задум і планаў.

Заваяваць працоўную славу нялёгка, яшчэ цяжэй застацца такім жа сціплым, такім жа працавітым і шчырым чалавекам, якім ты быў, пакуль пра цябе ніхто не ведаў.

Я. ДАНСКАЯ.

Яна з „Гомсельмаша"

У Палацы культуры завода «Гомсельмаш» ішоў канцэрт мастацкай самадзейнасці. Сваё майстэрства паказвалі людзі, якія яшчэ некалькі гадзін таму назад стаялі ў цэхах за станкамі, збіралі сіласаўборачныя камбайны.

— Выступае выканаўца народных песень Тамара Цітова, — паведаміў вядучы.

У зале адразу ўсталявалася цішыня. І плаўна паплыла песня «Вечаркам за рэчкаю». Ласкавы, малады голас кранаў за душу кожнага.

У заводскі харавы калектыў Тамара Цітова прыйшла яшчэ будучы вучаніцай шостага класа. І калі настаў час выбіраць дарогу ў самастойнае жыццё, яна пайшла працаваць на завод.

Рэпертуар гэтай спявачкі багаты і разнастайны: звыш 50 рускіх і беларускіх народных і сучасных песень.

Завод стаў для яе родным домам. На заводзе Тамару Цітову прынялі ў члены Камуністычнай партыі. Заводскі калектыў вывеў яе на шырокую жыццёвую дарогу, дарогу працы і песень.

В. СЯМЁНАЎ.

ДА СВЯТА СЯБРОЎ

Дзень вызвалення Балгарыі ад фашысцкага прыгнёту адзначаецца балгарскім народам як нацыянальнае свята. Разам з балгарамі святкуюць і працоўныя Савецкай Беларусі. Да гэтай даты Мінскі кінатэатр «Зорка» разам з Савецкім раённым Таварыствам па распаўсюджванню палітычных і навуковых ведаў арганізаваў вечары, на якіх чытаюцца лекцыі і паказваюцца балгарскія кінакарціны. Так, днямі для наведвальнікаў кінатэатра была прачытана лекцыя «У дружнай сям'і сацыялістычнай садружнасці». Затым дэманстраваўся фільм «Закон мора». Пасля лекцыі «Святочная Сафія» паказалі карціну «Любімы нумар трынаццаць». Запланаваны лекцыі «Старажытная Балгарыя», «Новыя людзі Балгарыі», «Дружба навекі». Пасля іх будуць паказаны фільмы «Сям'я Герака», «Малышка», «Ветраны млын» і інш.

Пры Мінскай абласной бібліятэцы імя Пушкіна працуе міжбібліятэчны абанемент, які абслугоўвае бібліятэкі вобласці і чытачоў - завочнікаў. Сёлета абанементам карысталася 216 бібліятэк, якім было выслана 2610 экземпляраў кніг. Усе запатрабаванні бібліятэк і завочных чытачоў аператыўна выконваюць загадчык кнігасховішча Г. Падрэцкі і супрацоўніца абанемента А. Ліхачова. Цяпер яны рыхтуюць чарговую літаратуру для адпраўкі чытачам.

Фота **М. Рубінштэйна.**

РЭПЕРТУАР — ГЭТА АСНОВА

Я. РАМАНОВІЧ

У апошнім інфармацыйным спісе драматычных твораў, які выдае Усесаюзнае ўпраўленне па ахове аўтарскіх правоў, змешчаны анатацыі на чатыры беларускія п'есы. Тры з іх пастаўлены нашымі тэатрамі. Гэта — «Крыніцы» І. Шамякіна і Ю. Шчарбакова (Тэатр імя Якуба Коласа), «Пад адным небам» А. Маўзона (Рускі дзяржаўны тэатр БССР імя М. Горкага) і «Дзіўны дом» П. Васілеўскага (Брэсцкі абласны тэатр імя ЛКСМБ і Бабруйскі драматычны тэатр). Чацвёртую п'есу «Без п'едэстала» М. Алтухова, пакуль што ніхто не паставіў. Даводзіцца пашкадаваць, што і цікавая новая п'еса Р. Раманава «Да спаткання, Зямля» таксама не прынята ў рэпертуар тэатраў Беларусі.

Вядома, выбар п'есы — справа не простая. Тут мала нават адчування часу драматургам, надзённасці тэмы, цікавасці жанра твора. Кожная новая п'еса ў рэпертуары мае на мэце далейшае развіццё ідэйна-творчай лініі калектыву, наяўнасць у ім акцёраў-выканаўцаў роляў і адпаведнай рэжысуры. Калі рэжысёр не зацікавіцца п'есай і яна не натхніць яго — добрага спектакля не атрымаецца. Але п'еса павінна спадабацца не толькі рэжысёру, а і ўсяму творчаму калектыву. Інакш у акцёраў будзе не творчы, а вузка прафесіянальны падыход да працы.

Кіраўніцтва Рускага драматычнага тэатра імя М. Горкага, а таксама Гродзенскага тэатра могуць, напрыклад, сказаць, што п'еса Р. Раманава не знайшла станоўчай ацэнкі ў рэжысуры, або не спадабалася артыстам і таму не была прынята да пастаноўкі. Рэпертуар, як вядома — справа тэатра, і тут не можа быць ніякага адміністрацыйнага ўздзеяння. Аднак, сапраўднае майстэрства рэжысёра ў тым і заключаецца, што ён больш за іншых павінен бачыць не толькі тое, што ў п'есе ёсць, але і што ў ёй можа быць. Калі б Я. Міровіч убачыў у п'есе «Гута» Р. Кобеца толькі тое, што ў ёй было, і не дапамог пачынаючаму тады аўтару дапрацаваць яе. то выдатнага спектакля не атрымалася б. Або калі б рэжысёр Ю. Шчарбакоў абмежаваўся тым матэрыялам, які быў у першым варыянце п'есы А. Звонака «Навальніца будзе», высокамастацкага сцэнічнага твора ў тэатры імя Якуба Коласа мы б не мелі.

Жыццё паказвае. што там, дзе на чале мастацкага кіраўніцтва тэатра стаяць вопытныя майстры рэжысуры і ёсць здольная акцёрская моладзь, там адкрываюць новых драматургаў і новыя п'есы, там раскрываецца творчая своеасаблівасць калектыву. А калі справамі тэатра займаюцца людзі, пазбаўленыя жывой ініцыятывы, халодныя саматужнікі або дзялкі-адміністратары, — рэпертуар паўтарае ўсім вядомыя п'есы, не ўлічвае адпаведнасць профілю калектыву, або мае на мэце толькі камерцыйны бок, які псуе эстэтычныя густы савецкага гледача.

Навошта было Бабруйскаму драматычнаму тэатру, які выступае пераважна перад калгасным сялянствам, ставіць камедыю-вадэвіль «Курортнае знаёмства» Віннікава і Крафта або сцэнічны фельетон Нарыньяні «Небяспечны ўзрост» на тую ж курортную тэму пры наяўнасці змястоўных і вясёлых камедый, больш блізкіх запатрабаванням калгаснага гледача. Я не збіраюся раіць Бабруйскаму тэатру абмяжоўваць свой рэпертуар толькі калгаснай тэматыкай. У ім могуць і павінны быць разнастайныя п'есы як па зместу, так і па жанрах. Але кожны тэатр, калі ён хоча быць мастацкі своеасаблівым, павінен не механічна, а глыбока патрабавальна адбіраць для пастаноўкі новыя п'есы, зыходзячы са сваіх прынцыповых творчых пазіцый.

Нашы абласныя тэатры часта, нібы дамовіўшыся паміж сабою, ставяць аднолькавыя па назвах п'есы («Крэдыт у Нібелунгаў», «Провады белых начэй», «Гульня без правілаў»). якія ідуць у большасці тэатраў Савецкага Саюза. У той жа час, новыя арыгінальныя п'есы К. Губарэвіча, В. Палескага, І. Мележа, А. Звонака, П. Данілава застаюцца па-за ўвагай нашых творчых калектываў. Не ўсе гэтыя п'есы з'яўляюцца бездакорнымі. Але пры пэўнай працы рэжысёраў з драматургамі маглі б атрымацца патрэбныя нашаму гледачу спектаклі.

Праўда, не кожны рэжысёр умее працаваць з драматургам над яго творам. Гэта справа складаная, і рэжысёру нельга рабіць усё на свой капыл, падпарадкоўваць усё свайму густу. Неабходна ўлічваць творчую індывідуальнасць аўтара, яго стыль, мову. Так, рэжысёр А. Яраў, які ставіў п'есу А. Маўзона «Пад адным небам» у Рускім тэатры імя М. Горкага, улічыў асаблівасці драматургіі аўтара і дапамог зрабіць сцэнічны варыянт п'есы, чым спрыяў з'яўленню папулярнага спектакля.

На жаль, рэжысёр Брэсцкага тэатра Г. Волкаў не здолеў як след адрэдагаваць п'есу П. Васілеўскага «Дзіўны дом», і спектакль атрымаўся з невыразнай ідэяй, нязграбнай мовай, напоўненай рознымі таннымі, безгустоўнымі афарызмамі. І рэжысёр Ю. Арынянскі не дапрацаваў п'есу Я. Пасава «Чалавек за бортам». У спектаклі штучны фінал, слаба паказаны камсамольскі актыў школы, хоць у цэлым сцэнічны твор пакідае станоўчае ўражанне. Гэтыя п'есы пры ўважлівым іх рэдагаванні могуць быць выкарыстаны для пастаноўкі і ў народных тэатрах і самадзейных калектывах.

Попыт на новыя сучасныя п'есы ў тэатрах рэспублікі настолькі вялікі, што калі драматург больш-менш трапна аб нечым расказаў, у яго літаральна выхопліваюць з рук твор і ўключаюць у рэпертуар. А іншы раз кан'юнктуршчык-рэжысёр абы толькі паказаць на сцэне спектакль па беларускай п'есе, не дае аўтару патрэбнага часу больш глыбока яе прадумаць, дапрацаваць і палепшыць. Такім чынам перад гледачом дэманструецца спектакль-паўфабрыкат.

Умацаванне тэатраў новай рэжысурай — справа, якая даўно наспела і выклікана самім жыццём. Нельга было далей мірыцца з пасіўнасцю рэжысёрскай думкі, якая назіралася ў тэатрах рэспублікі за апошнія гады. Запрашэнні вядомых рэжысёраў з Масквы на адну пастаноўку ў год не могуць задаволіць творчых патрэб тэатра, тым больш, што гастралёры з прычыны паспешлівасці не заўсёды ствараюць спектаклі высокай мастацкай якасці.

Прыход у Акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы на пасаду галоўнага рэжысёра Ю. Шчарбакова будзе спрыяць паляпшэнню творчай дзейнасці старэйшага тэатральнага калектыву рэспублікі. У Ю. Шчарбакова багаты вопыт супрацоўніцтва з беларускімі драматургамі і шырокія, даволі цікавыя рэпертуарныя планы.

У оперным спектаклі «Заручыны ў манастыры» С. Пракоф'ева паспяхова дэбютаваў новы галоўны рэжысёр Тэатра оперы і балета Д. Смоліч. Яго работа сведчыць аб высокай прафесіянальнай культуры пастаноўшчыка, аб вострым адчуванні жанра і тонкім мастацкім гусце. Д. Смоліч зацікавіўся новай операй беларускага кампазітара Я. Глебава «Твая вясна».

Тэатр юнага гледача ўзначальвае таксама новы галоўны рэжысёр Б. Дакутовіч, дзейнасць якога адзначана ўдумлівай, цікавай пастаноўкай вельмі складанай сатырычнай камедыі Ул. Маякоўскага «Клоп». Калектыў ТЮГ'а працягвае развіваць добрыя традыцыі супрацоўніцтва з беларускімі пісьменнікамі. Ён мяркуе паказаць спектакль па новай п'есе В. Зуба «Марат Казей» — аб юным героі Вялікай Айчыннай вайны. Тэатр збіраецца працаваць над п'есамі: «Бітва ў космасе» М. Гамолкі, «Перапалох у вялікім доме» М. Сергіевіча, «Зорка Венера» Б. Бур'яна і М. Алтухова, «Якою сцежкаю ідзеш» А. Вольскага і П. Макаля.

У рэпертуарных планах Тэатра імя Якуба Коласа, дзе галоўным рэжысёрам прызначаны Б. Браганцаў, — аднаўленне спектакля «Раскіданае гняздо» і пастаноўка ў новай сцэнічнай рэдакцыі п'есы Якуба Коласа «Вайна вайне». Коласаўцы пачалі працаваць з пісьменнікам М. Сергіевічам над сатырычнай камедыяй «Смех і толькі».

У размовах на тэатральныя тэмы мы рэдка ўспамінаем Дзяржаўны тэатр лялек. Гэта, мабыць, таму, што яго мала ведаюць дарослыя гледачы. А між тым ён робіць вялікую справу, несучы мастацкае слова ў гарадскую школу і вясковы калгасны клуб. Працуючы трыма мастацкімі групамі, тэатр падарожнічае па ўсёй рэспубліцы, не мінаючы самых далёкіх куткоў. Тэатр адзначыў 40-годдзе піянерскай арганізацыі цікавым спектаклем «Хлопчык з Княжвозера» па п'есе Б. Браусевіч. І ў гэтым тэатры ствараецца свой аўтарскі калектыў беларускіх драматургаў. Пасля паспяховай інсцэніроўкі казкі Зм. Бядулі «Сярэбраная табакерка» М. Алтухоў напісаў для тэатра новую п'есу «Цвёрды арэшак». Беларускія паэты А. Вольскі і П. Макаль перадалі тэатру п'есу «Марынка-крапіўніца».

Якія бліжэйшыя прэм'еры новага сезона?

Купалаўцы паставяць п'есу «Сябры і гады» Л. Зорына і класічную камедыю А. Астроўскага «На ўсякага мудраца хапае дурасці». Летась у Тэатры імя Янкі Купалы выйшла пастаноўка драмы К. Сіманава «Чацвёрты».

Рускі тэатр імя М. Горкага пазнаёміць мінчан з прэм'ерай «Дзень нараджэння Тэрэзы» Г. Мдзівані — аб гераічнай Кубе і сучаснай п'есай М. Пагодзіна «Вернасць».

Брэсцкі тэатр пакажа камедыю Ц. Саладара «Любоў не дарue», Гомельскі — спектакль «Блакітная рапсодыя» М. Пагодзіна, Гродзенскі — камедыю Аля і Ракава «Небяспечней за ворага». З'явяцца прэм'еры і па класічных творах.

Абласныя тэатры яшчэ слаба працуюць з беларускімі драматургамі. Часта ставіцца тое, што паказана ўжо на мінскай сцэне. А калі некаторыя тэатры і праяўляюць пэўную смеласць, як, напрыклад, Бабруйскі тэатр, які часта першым ставіць новыя п'есы («Любоў, Надзея, Вера», «Дзіўны дом», «Злавацца не трэба»), — то іх скараспелы выпуск не заўсёды падмацаваны належнай мастацкай якасцю.

У рэпертуары тэатраў мала п'ес драматургаў братніх рэспублік і краін народнай дэмакратыі, спектакляў для дзяцей.

Не задавальняецца попыт і на сучасную камедыю — вельмі любімы народам жанр.

У нашай рэспубліцы даўно наспела неабходнасць мець хоць бы адзін музычна-драматычны тэатр. Па выступленнях Бабруйскага перасоўнага калгасна-саўгаснага тэатра відаць, з якой ахвотай наведвае глядач музычныя спектаклі. Нездарма Бабруйскі тэатр рыхтуе цяпер музычную камедыю «Вяселле ў Маліналўцы» А. Аляксандрава. Мабыць, гэты тэатр і варта было б ператварыць у музычна-драматычны.

Беларускі народ любіць меладычную музыку, сардэчную песню. Нам здаецца, што Тэатр оперы і балета мае магчымасць на сваёй асноўнай базе стварыць філіял для выступленняў у мінскіх клубах, дзе можна паказваць сучасныя і класічныя музычныя драмы і камедыі, даваць канцэрты пры ўдзеле салістаў тэатра.

У рэспубліцы занядбана стварэнне музычна-драматычных п'ес. Неабходна гэтую традыцыю ўзнавіць, але на больш высокім узроўні. Старыя гледачы добрым словам успамінаюць спектакль «На Купалле» М. Чарота ў пастаноўцы першага Беларускага дзяржаўнага тэатра (цяпер Акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы) з меладычнай музыкай Ул. Тэраўскага. Гэты спектакль доўгія гады з поспехам паказваўся на сцэне тэатраў рэспублікі і ў Маскве. Калі будзе створаны філіял опернага тэатра, то праз пэўны час з'явяцца і новыя музычныя драмы і камедыі на сучасныя тэмы.

Наша савецкае тэатральнае мастацтва прасякнута жыццесцвярджальнымі ідэямі камунізма. Яно з'яўляецца моцнай зброяй ідэйнага і эстэтычнага выхавання людзей. Валодаючы незвычайнай сілай эмацыянальнага ўздзеяння на гледача, тэатр заклікан быць крыніцай радасці і натхнення для народа. Ён стане такім, калі рэпертуар яго будзе больш змястоўным, багатым глыбокімі думкамі і высакароднымі ідэаламі нашага часу, калі яшчэ лепш умацуюцца сувязі сцэнічнага мастацтва з жыццём.

ДА 80-ГОДДЗЯ З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ Я. КОЛАСА

НА БРАТНЯЙ ЗЯМЛІ

Натхнёная творчасць Якуба Коласа, палымянага народнага песняра, які разам з Янкам Купалам стаў адным з заснавальнікаў сучаснай беларускай літаратуры, даўно перайшла рубяжы сваёй Радзімы. Блізкімі становяцца яго творы і чытачам братняй Балгарыі.

Балгарскую передавую грамадскасць яшчэ пры буржуазным ладзе не магло не зацікавіць сардэчнае слова беларускага паэта, у барацьбе якога за сацыяльныя і нацыянальныя правы свайго народа было шмат агульнага з той высакароднай барацьбой, якую вялі і прадстаўнікі дэмакратычнай балгарскай літаратуры. Аднachасова з «Гусляром» Янкі Купалы ў Балгарыі пазнаёміліся і з «Песнямі жальбы» Якуба Коласа, хоць у друк водгукі на творчасць абодвух класікаў беларускай літаратуры трапілі там значна пазней.

Найбольш раннія водгукі аб творчасці Якуба Коласа з'яўляюцца ў балгарскім друку к канцу 20-х — пачатку 30-х гадоў, калі яго імя, як і імя Янкі Купалы, пачынае прыцягваць увагу аўтараў артыкулаў аб беларускай літаратуры, якія друкуюцца ў прагрэсіўных газетах Балгарыі.

Аднак па-сапраўднаму балгарскі чытач пазнаёміўся з творчасцю Якуба Коласа пасля таго, як Балгарыя, пры братняй дапамозе савецкага народа скінуўшы фашысцкае ярмо, увайшла ў дружную сям'ю краін сацыялістычнага лагера. Ужо ў пачатку 1945 года ў часопісе «Славяне» (кніга 4, 1945 г.) у выдатным перакладзе Людміла Стаянава друкуюцца вершы паэта «Наш родны край» і «Вёска». У 1946 годзе верш «Вёска» ў тым жа перакладзе ўваходзіць у анталогію «Паэзія працы», дзе былі сабраны лепшыя ўзоры сусветнай лірыкі, прысвечанай чалавеку-працаўніку. А ў 1947 годзе абодва гэтыя вершы змяшчаюцца ў зборніку «Славянскія паэты».

Хутка балгарскаму чытачу становіцца вядомай і патрыятычная лірыка Якуба Коласа перыяду Вялікай Айчыннай вайны, — амаль усе яго лепшыя вершы гэтага часу («Голас зямлі», «Над магілай партызана», «Байцам і камандзірам Чырвонай Арміі» і інш.) змешчаны ў зборніку «Паэзія перамогі», што выйшаў у 1955 годзе.

Пачынаючы з 1956 года, пасля смерці Якуба Коласа, асобныя цыклы яго вершаў змяшчаюцца на старонках газеты «Літаратурны фронт», часопіса «Септэмвры» і ў радзе іншых балгарскіх друкаваных органаў, што дае магчымасць балгарскаму чытачу пазнаёміцца і з узорамі дарэвалюцыйнай сатыры паэта (верш «Асадзі назад»), і з лірыкай першых паслярэвалюцыйных год (верш «Водгулле»), і з цудоўнымі лірычнымі творамі апошніх год яго жыцця, якія адрозніваюцца асаблівай яснасцю думкі і ўзросшым паэтычным майстэрствам («Беларускім лясам» і інш.). Балгарскі чытач атрымаў у перакладзе на родную мову і ўзоры эпічнага мастацтва паэта: двойчы — у газеце «Літаратурны фронт» і ў часопісе «Септэмврыйчэ» — друкаваўся вялікі ўрывак з яго паэмы для дзяцей «Міхасёвы прыгоды». З празаічных твораў Якуба Коласа на балгарскую мову перакладзены апавяданні «Партызан Купрэй» і «Як птушкі дуб ратавалі».

Да надыходзячага 80-годдзя з дня нараджэння Якуба Коласа ў Балгарыі выходзіць «Выбраная лірыка» паэта. Трэба спадзявацца, што ў гэтым выданні значна павялічыцца колькасць твораў Якуба Коласа на балгарскай мове, павысіцца майстэрства іх перакладу. Увогуле і тыя пераклады, што ўжо ёсць, сведчаць, што да балгарскага чытача паэзія Якуба Коласа даносіцца ва ўсёй яе мастацкай і нацыянальнай своеасаблівасці.

У апошні час у балгарскім друку паяўляецца ўсё больш літаратурна-крытычных артыкулаў аб творчасці Якуба Коласа. Так, ужо ў 1947 годзе ў часопісе «Славяне» быў апублікаваны артыкул Л. Озерава «Новая паэма Якуба Коласа» аб «Рыбаковай хаце» («Славяне, кн. 8—9, 1947 г.). У 1952 годзе ў газеце «Літаратурны фронт» друкуецца нарыс Я. Мазалькова—«Якуб Колас» («Літаратурны фронт», 13/XI-1952 г.).

У сувязі са смерцю Якуба Коласа газета «Літаратурны фронт» змясціла вялікі рэдакцыйны артыкул, які далёка выходзіць па свайму значэнню за рамкі звычайнага некралога. У гэтым артыкуле гаворыцца пра вялікае значэнне ўсёй творчай спадчыны класіка беларускай літаратуры. «За які б жанр літаратуры ён ні браўся, — гаворыцца ў артыкуле, — ці то проза, драматургія ці публіцыстыка, у ім заўсёды адчуваецца іменна паэт, і гэта надае асаблівы, натхнёны характар усяму, што ён стварыў».

Новыя артыкулы аб творчасці Якуба Коласа з'явіліся ў балгарскім перыядычным друку ў 1957 годзе ў сувязі з 75-годдзем з дня нараджэння паэта. Заслугоўвае ўвагі той факт, што яны з гэтага часу пачалі публікавацца не толькі ў цэнтральным, сафійскім, але і ў друку іншых гарадоў. Так, невялікі, але выразны артыкул «Якуб Колас» прысвяціла тады беларускаму паэту газета «Пиринско дело», што выходзіць у Благоеўградзе. У ім пераканальна паказвалася, што ўвесь шлях паэта быў прысвечаны барацьбе за сацыяльнае і нацыянальнае вызваленне свайго народа — да Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі, за росквіт сацыялістычнага будаўніцтва, за перамогу ў Вялікай Айчыннай вайне — пасля рэвалюцыі.

Пра Якуба Коласа, зразумела, ідзе гаворка і ў радзе артыкулаў, прысвечаных Янку Купалу. Так, напрыклад, у рэдакцыйным артыкуле, надрукаваным у 1956 годзе ў газеце «Балгара-савецкае адзінства» (за 31 ліпеня 1956 года), адзначаецца сусветнае значэнне двух заснавальнікаў новай беларускай літаратуры. «Па сваім творчаму генію, — сказана ў гэтым артыкуле, — Янка Купала, як і Якуб Колас, смела могуць быць пастаўлены на адно месца з Тарасам Шаўчэнкам. І ўсе трое яны належаць да ліку волатаў славянскай паэзіі».

Надыходзячае 80-годдзе з дня нараджэння Якуба Коласа, безумоўна, выкліча новыя хвалюючыя водгукі аб творчасці беларускага паэта ў братняй Балгарыі. І гэта будзе яшчэ адным сведчаннем росту балгарскіх літаратурных сувязей, паказчыкам мацнеючай дружбы паміж беларускім і балгарскім народамі.

Л. ЦІМАШКОВА,
кандыдат філалагічных навук.

Да 80-годдзя з дня нараджэння Якуба Коласа А. Слесаранка падрыхтаваў новую працу — кампазіцыю па паэме «Сымон-музыка», разлічаную на два канцэртныя аддзяленні. Чытальнік ужо выступаў з ёю перад землякамі — калгаснікамі сельгасарцелі імя Тэльмана Брагінскага раёна. У юбілейныя дні артыст зробіць вялікае канцэртнае падарожжа па рэспубліцы.

Як самую каштоўную рэліквію захоўвае А. Слесаранка здымак, на якім народны пясняр зняўся з ім у студзені 1952 года. Здымак публікуецца ўпершыню.

НОВАЕ Ў ЭКСПАЗІЦЫІ МУЗЕЯ

Амаль кожны дзень Літаратурны музей Якуба Коласа папаўняецца новымі матэрыяламі аб жыцці і літаратурнай дзейнасці народнага паэта рэспублікі. Толькі за апошні час вялікая колькасць пісем і іншых матэрыялаў паступіла ў музей ад беларускіх пісьменнікаў. Гэта пісьмы Якуба Коласа да Петруся Броўкі, Міхася Лынькова і Паўла Кавалёва часоў Вялікай Айчыннай вайны і пасляваеннага перыяду, а таксама дваццаць чатыры яго пісьмы розных гадоў да Пятра Глебкі, у якіх народны паэт піша не толькі аб сваім жыцці і літаратурнай працы, але і дае ацэнку многім літаратурным фактам, падзеям, некаторым творам беларускіх пісьменнікаў.

Уладзімір Шахавец перадаў у музей рукапіс прадмовы Якуба Коласа да кнігі «Ніколі не забудзем», якую напісалі дзеці. Якуб Колас, высока ацэньваючы яе, пісаў: «Я гарача вітаю паяўленне гэтай кнігі, дастойнай вялікай увагі.

У чым жа вартасць?

Па-першае, кніга ў значнай меры запаўняе той прабел у нашай беларускай мастацкай літаратуры, у якой пакуль што зусім няма колькі-небудзь выдатнага твора аб гераічнай барацьбе нашага народа з немецкімі захопнікамі, аб яго стойкасці, адданасці сваёй Радзіме, яго вернасці дружбе народаў, сваім ідэалам і партыі бальшавікоў».

Новыя матэрыялы ў значнай ступені папоўняць наяўныя ў экспазіцыі рукапісы нашага музея Якуба Коласа.

М. БАЗАРЭВІЧ.

У ПОШУКАХ СВАЙГО АБЛІЧЧА

Народныя універсітэты працуюць цяпер у кожным раёне. Ёсць яны на прадпрыемствах і ў некаторых калгасах. Тое, што газета зацікавілася іх работай, безумоўна, паможа нам. Але нешта не знайшла я ў газеце ніводнага артыкула, у якім бы ішла гаворка, як народныя універсітэты прапагандуюць класічную і нашу сучасную музыку, што трэба зрабіць, каб гэтыя заняткі праходзілі найбольш цікава і змястоўна.

У гэтым артыкуле я і хачу расказаць, як мы задавальняем запатрабаванні аматараў музыкі. Уся наша работа будуецца на грамадскіх асновах. Ёсць у нас савет універсітэта культуры, у склад якога ўвайшлі людзі, работа якіх так ці інакш звязана з культурным будаўніцтвам, людзі, якія б маглі аказаць не толькі арганізацыйную, але і практычную дапамогу універсітэту. Так, напрыклад, член савета загадчыца раённай бібліятэкі Н. Нарановіч падбірае слухачам патрэбную літаратуру, загадчык міжраённай канторы кінапракату В. Нарановіч забяспечвае універсітэт патрэбнымі фільмамі, сакратар райкома камсамола П. Сусалка вядзе арганізатарскую работу і г. д. Такім чынам, за кожным членам савета замацаваны пэўны ўчастак работы, за які ён адказвае.

Перад тым як размеркаваць абавязкі, на першым пасяджэнні савета былі абмеркаваны арганізацыйныя пытанні. Улічваючы мясцовыя ўмовы, савет рашыў адкрыць два факультэты: музыкі і літаратуры. Для гэтых факультэтаў мы мелі сваю базу. Горад Глыбокае мае дзве сярэднія і музычную школу-сямігодку. Пры гэтым мы ўлічылі і пажаданні саміх слухачоў. Перад пачаткам работы універсітэта члены савета наведалі многія прадпрыемствы і ўстановы горада, пацікавіліся запатрабаваннямі рабочых і служачых. Аб адкрыцці універсітэта было аб'яўлена па мясцоваму радыё і ў спецыяльных афішах, якія мы распаўсюдзілі на прадпрыемствах і ва ўстановах Глыбокага. І ўсё-такі, нягледзячы на падрыхтоўчую работу, нас палохала тое, што мы не збяром шырокую аўдыторыю слухачоў. Аднак на кожным факультэце ўжо на першых занятках было па 200 чалавек.

Кожны слухач атрымаў абанемент, дзе апрача тэмы лекцыі і даты яе правядзення, значылася прозвішча лектара. Каб лектары ведалі, што яны, так сказаць, завочна выбраны намі, мы разам з праграмай факультэта кожнаму з іх у пачатку года выслалі запрашальныя лісты. Гэта мела станоўчае значэнне. Па-першае, лектары, якія згадзіліся чытаць у нашым універсітэце, мелі час падрыхтавацца да заняткаў, і, па-другое, тыя, хто па той ці іншай прычыне не маглі задаволіць нашу просьбу паведамлялі нам аб гэтым, і мы шукалі іншых.

У першы год работы універсітэта мы распрацоўвалі праграму, спадзеючыся галоўным чынам на мясцовыя творчыя сілы. У другім і трэцім навучальных гадах праграма парапўнальна ўскладнілася, і мы пачалі звяртацца за дапамогай да творчых арганізацый рэспублікі. Так, напрыклад, плануючы тэму «Савецкая опера», мы звярнуліся ў Саюз кампазітараў. Нашу просьбу задаволілі. Перад слухачамі універсітэта выступіў кампазітар Я. Цікоцкі. У розныя часы да нас прыязджалі артысты Белдзяржфілармоніі, кампазітары Ул. Алоўнікаў і Ю. Семяняка, салістка Беларускага радыё К. Ясінская, артысты М. Шуманскі і В. Юневіч.

Хочацца расказаць, як у нас арганізуюцца і праходзяць заняткі па музыцы. Спынюся на лекцыі-канцэрце «Выдатны савецкі кампазітар Д. Шастаковіч». Лектар—выкладчыца музычнай школы Г. Калініна задоўга да гэтага дня падрыхтавала лекцыю аб творчай дзейнасці савецкага кампазітара. У працэсе работы ёй прыйшлося выкарыстаць шмат літаратуры. Пэўную дапамогу Г. Калінінай аказала абласная бібліятэка, якая праз раённую даслала ёй патрэбныя кнігі і часопісы. У дзень заняткаў гэтая літаратура была выстаўлена на спецыяльных стэндах у раённым Доме культуры. Разам з ёй быў вывешаны спіс твораў кампазітара. Асноўнай мэтай заняткаў было знаёмства слухачоў з сімфанічнай музыкай. Да гэтага часу адказныя за мастацкую частку і арганізацыю лекцыі В. Нарановіч і В. Барабанаў падрыхтавалі грамзапісы Адзінаццатай сімфоніі Д. Шастаковіча. Грамзапісаў Сёмай і Дванаццатай сімфоніі ў нас не аказалася, і лектар вырашыў абмежавацца агульным знаёмствам слухачоў з гэтымі творамі кампазітара. На лекцыі-канцэрце былі выкарыстаны вядомыя песні Д. Шастаковіча «Песня міру», «Песня аб Радзіме», «Песня аб сустрэчным» і іншыя. Выконвалі гэтыя творы выкладчыкі Глыбоцкай музычнай школы В. Барабанаў, Б. Кнырко, Г. Калініна і іншыя. У заключэнне канцэрта быў паказаны фільм «Ленінградская сімфонія».

У такім прыкладна парадку праходзілі і іншыя лекцыі-канцэрты па музыцы. Мы лічым, што гэта найбольш даходлівая форма азнаямлення слухачоў з класічнай музыкай. Такая форма, мне здаецца, спалучае адукацыйны момант з культурным адпачынкам.

Да кожнай лекцыі-канцэрта мы імкнёмся падабраць адпаведны кінафільм. Так, напрыклад, лекцыі аб творчасці М. Глінкі, М. Мусаргскага, Л. Бетховена суправаджаліся паказам фільмаў пра іх. Вялікую дапамогу універсітэту ў гэтай справе аказвае Глыбоцкая міжраённая кантора кінапракату. Па заяўцы універсітэта яна заўсёды дастаўляе нам патрэбныя фільмы. Калі яшчэ раз прагледзець праграму музычнага факультэта за тры гады, то нельга не заўважыць, што лекцыі мы планавалі ў пэўнай паслядоўнасці: пачынаецца праграма з тэмы «Як навучыцца разумець музыку» і заканчваецца лекцыямі аб сімфанічнай і опернай музыцы. Для ілюстрацыі апошніх лекцый у нашай музычнай школе ёсць грамзапісы сімфоній і опер кампазітараў XIX стагоддзя, а таксама запісы іншых твораў. Вось чаму ў праграму факультэта былі ўключаны творы зарубежных кампазітараў Моцарта, Бетховена і інш.

Асобныя тэмы праграмы нам даводзілася паўтараць у пачатку кожнага навучальнага года. Справа ў тым, што з кожным годам наш факультэт папаўняўся новымі слухачамі. Каб даць гэтай катэгорыі слухачоў больш-менш стройную сістэму ведаў, падцягнуць іх да ўзроўню тых, хто даўно наведвае наш універсітэт, тэмы «Як навучыцца разумець музыку», «Віды музычнай выканаўчасці (хор, аркестр, інструментальныя і вакальныя ансамблі)» паўтаралі штогод.

Праграму факультэта мы заўсёды абмяркоўваем са слухачамі, улічваем іх заўвагі. Так, напрыклад, пры абмеркаванні праграмы трэцяга года навучання слухачы прапанавалі тэму «Музыка кіно». Савет універсітэта згадзіўся з іх прапановай і ўключыў гэтую тэму ў план заняткаў. Для ілюстрацыі гэтай тэмы мы выкарыстаем фільм «Балада пра салдата»..

Часта ў праграму музычнага факультэта мы ўключаем тэмы, якія непасрэдна не звязаны з музыкай. Мы гэта робім для таго, каб задаволіць запатрабаванні слухачоў. Слухачы хочуць ведаць, напрыклад, як ствараецца спектакль, што такое выяўленчае мастацтва, як здымаецца кінафільм і г. д. Стварыць пры універсітэце факультэты выяўленчага мастацтва, тэатральнага мастацтва і кіно ў нас няма магчымасці. Вось і даводзіцца ў праграму факультэта музыкі ўключаць асобныя тэмы з іншых відаў мастацтва.

З вялікай цікавасцю ў мінулым годзе была праслухана лекцыя віцебскага лектара В. Зейлерта «Як разумець творы жывапісу». Лекцыю «Як ствараецца спектакль» прачытаў рэжысёр Тэатра імя Я. Коласа Ю. Собалеў. Перад слухачамі нашага універсітэта выступіў і народны артыст БССР Ф. Шмакаў.

Такім чынам наш факультэт нельга назваць чыста музычным, хоць асноўным прадметам лекцый, як зазначалася вышэй, з'яўляецца музычнае мастацтва. Менавіта яно вызначае аблічча факультэта. Мне здаецца, што ва універсітэтах культуры раённых цэнтраў трэба ўключаць у праграму таго ці іншага факультэта асобныя тэмы з другіх відаў мастацтва. Універсітэт культуры не мае права не ўлічваць пажаданні слухачоў, калі ён хоча называцца народным.

У сваёй рабоце мы абапіраемся на ініцыятыву мас. Можа таму кожная лекцыя праходзіць пры перапоўненай зале. Раней наведваць заняткі універсітэта культуры дазвалялася толькі тым, хто падаў заяву і набыў абанемент.. Але жыццё падказала, што так не варта рабіць. Наведаўшы дзве-тры лекцыі дзеля цікавасці, жыхары Глыбокага пасля прыходзілі ў Дом культуры, каб набыць абанемент і стаць пастаяннымі слухачамі універсітэта.

Мы імкнёмся зрабіць усё магчымае, каб наш слухач быў задаволены, ахвотна наведваў заняткі універсітэта. І як прыемна і радасна бывае, калі пачуеш вось такое:

— Я нязменны слухач універсітэта культуры, — гаворыць настаўніца Мураўёва. — Ён памагае мне выхоўваць маладое пакаленне.

А вось што напісаў пра універсітэт наш актыўны слухач пенсіянер С. Санкевіч.

— На занятках універсітэта я пачуў многа цікавых лекцый. Лічу, што сярод слухачоў павінна быць больш моладзі.

Хутка пачнецца новы навучальны год ва універсітэтах культуры. І мы старанна рыхтуемся да гэтага дня. Сёлета больш увагі аддадзім знаёмству з творчасцю беларускіх кампазітараў.

К. ЗАЙЦАВА,
рэктар Глыбоцкага народнага універсітэта.

Беларускі дзяржаўны сімфанічны аркестр папоўніўся групай таленавітай моладзі, якая скончыла музычныя навучальныя ўстановы. Цяпер, перад пачаткам новага канцэртнага сезона, маладыя інструменталісты Л. Ластаўка, З. Казарцава, А. Тульчынскі, І. Шэршына і Л. Шышова, якіх вы бачыце на нашым здымку, рыхтуюцца да сваіх першых канцэртаў.

Фота М. Рубінштэйна.

МАЙСТЭРСТВА ІЛЮСТРАЦЫІ

М. ГУЦІЕЎ

Як дзеці ўспрымаюць мастацтва? Відавочна, не так, як дарослыя. Звычайна і жывапіс, і сур'ёзная музыка пакідаюць дзяцей абыякавымі. Толькі некаторыя творы мастацтва кранаюць пачуцці дзіцяці, прычым даходзяць да свядомасці яго зусім незвычайным, часам непрыкметным для дарослага бокам. Я неяк бачыў, з якой цікавасцю малыя 5—8 год разглядалі выстаўку творчасці індыйскіх дзяцей. Як бурна яны рэагавалі на кожную карцінку, на кожны малюнак! І мне падумалася: ці не ў гэтым ключ да раскрыцця мастацкай псіхалогіі дзіцяці? Ці не ў спецыфіцы дзіцячай творчасці трэба шукаць сродкі выразнасці і нам, дарослым мастакам, у прыватнасці ілюстратарам і афарміцелям дзіцячай літаратуры, якія адрасуюць сваё мастацтва дзецям?

Але пераймаць дзяцей? Падрабляцца пад іх? Быць знарок інфантыльным, уносіць у мастацтва прымітыўнасць, непісьменнасць дзіцячага малюнка, няўменне перадаваць псіхалагічны стан персанажаў? Гэта ж недарэчнасць! Дзеці заўсёды адчуваюць фальш дарослых, якія падрабляюцца, каб быць «больш зразумелымі».

Дык як жа пранікнуць у асаблівы дзіцячы свет зусім іншых, чым у дарослых, адчуванняў, маштабаў, разважанняў? Як загаварыць праз кнігу на зразумелай для маленькага чытача цікавай і выразнай мове?

Відавочна, толькі некаторыя ўласцівасці дзіцячага малюнка ўплываюць на ўяўленне малых. Гэта—своеасаблівая ўмоўнасць, прадметнасць, дэкаратыўнасць, а галоўнае — непасрэднасць і шчырасць. І гэтыя ўласцівасці не толькі можна, але і трэба пераносіць у прафесіянальнае графічнае мастацтва, у ілюстрацыі дзіцячых кніг, калі мы хочам, каб гэтыя ілюстрацыі знаходзілі шлях да дзіцячага сэрца.

Але задачы не вычэрпваюцца гэтым. Трэба ясна ўяўляць не толькі **як**, але і **пра што** гаварыць з юным чытачом. Ілюстрацыі дзіцячых кніг павінны не толькі раскрываць і падкрэсліваць асноўную ідэю аўтарскага тэксту, але і самі па сабе выхоўваць дзіця. Кніга — першы яго настаўнік па эстэтыцы. Ад таленту, густу, майстэрства мастака, які афармляе дзіцячую кніжку, залежыць не толькі эстэтычнае ўспрыняцце кнігі наогул, але і зараджэнне эмацыянальных якасцей у маленькага чытача, фарміраванне яго светапогляду, эстэтычных пачуццяў. Гэта ўскладае і на выдавецтва і на мастака вялікую адказнасць.

Ці заўсёды пачуццём гэтай адказнасці адзначана прадукцыя рэдакцыі дзіцячай літаратуры Белдзяржвыдавецтва? Ці заўсёды кнігі, якія выпускаюцца выдавецтвам, аформлены дастаткова цікава і сучасна ў лепшым сэнсе гэтага слова? Якія перашкоды стаяць на шляху паляпшэння афармлення дзіцячай літаратуры?

Любая літаратура, у тым ліку і класіка, якая выдаецца для дзяцей, павінна афармляцца з улікам спецыфікі ўзросту чытача. Я прыгадваю дарэвалюцыйнае сыцінскае выданне адной з папулярнейшых казак Яршова «Канёк-гарбунок»—на выдатнай паперы, вельмі маляўнічае але падкрэсліваючае толькі казачна-забаўляльны бок твора. Ілюстрацыі былі прыгожыя, выкананыя з тонкім густам, але і толькі.

У 1948 годзе Дзяржвыдавецтва БССР выпусціла «Канька-гарбунка» з выдатнымі ілюстрацыямі мастака Малевіча, які здолеў па-новаму, сучасна раскрыць тэкст. Ва ўсім мастацкім ладзе, у вобразах герояў ілюстратар акцэнтуе сатырычную лінію яршоўскага тэксту, дзе царскі двор, разам з царом паказаны ў востра сатырычным плане. Гэтыя яркія, вобразныя ілюстрацыі былі напісаны добрай сучаснай мовай. Манера мастака арганічна адпавядала задачам новага выдавецкага напрамку.

Далейшыя спробы ілюстравання гэтай казкі пайшлі ўразрэз з сучаснымі задачамі мастацкага афармлення. У традыцыйнай манеры дарэвалюцыйных выданняў, якая адрадзілася ў выдавецкай дзейнасці, былі выкананы ілюстрацыі казкі мастаком Бельскім у 1954 годзе. Гэта быў перыяд пампезнага ўпрыгожвання, калі ў практыцы ілюстравання панавалі жывапіс, карціннасць, нагрувашчванне дэталей. На жаль, такія рэцыдывы ў мастацкім афармленні не рэдкія. Часам, нават сучасная кніга афармляецца па старынцы. Я зноў-такі ў якасці прыкладу прывяду аформленыя Бельскім паэмы Янкі Купалы, а таксама кнігі М. Лужаніна «Хто робіць пагоду», выдадзенай Дзяржвыдавецтвам у 1961 годзе. Старамоднасць, жывапіснасць адчуваюцца і ў афармленні Н. Паслаўскай кніжкі Я. Коласа «Рак-вусач», перавыдадзенай у 1961 годзе. Тымі ж недахопамі грашыць і афармленне пушкінскіх казак, выкананае аўтарам гэтага артыкула ў 1954 годзе. Можна прывесці нямала і іншых аналагічных, нецікавых работ, якія тым не менш выйшлі з друку. Але мне хочацца пераключыць увагу на тыя зрухі, якія наметціліся ў творчасці нашых мастакоў і якія ўжо даюць адчуваць сябе.

У гісторыі кожнага выдавецтва, у мастацкай культуры яго выданняў вызначальную ролю адыгрывае асноўная група вядучых мастакоў. Раней нязначная па колькасці, яна вырасла за апошні час у вялікі і моцны калектыў, вельмі рознабаковы па творчых індывідуальнасцях.

Заўсёды лёгка пазнаюцца па асаблівым, уласцівым яму мастацкім почырку кнігі з ілюстрацыямі В. Ціхановіча. Асабліва казкі, ды яшчэ калі персанажы ў іх — звяры. Таксама, як і ў іншага таленавітага мастака, — ветэрана афармленчай творчасці Волкава, — героі Ціхановіча паказваюцца ў сатырычным плане, што ўзмацняе іх вобразную характарыстыку, надае ілюстрацыям асаблівую дынамічнасць. Сярод вялікай колькасці казак і кніг, што выйшлі ў яго мастацкім афармленні, асабліва запамінаюцца «Мурашка-Палашка» Зм. Бядулі, дзе ў мастака намячаецца цяга да добрай умоўнай лаканічнай манеры. Ілюстрацыі гэтыя вельмі ясна чытаюцца ў параўнанні, скажам, са складанай па кампазіцыйнаму і каляроваму вырашэнню яго ж кнігай «Зімоўе звяроў». Але В. Ціхановіч нібы не заўсёды ўлоўлівае характар ілюструемых твораў і часам вырашае іх у аднолькавай, уласцівай яму манеры. Такія кнігі: «На Бабрыцы» Я. Пушчы, беларуская народная казка «Удовін сын», дзе мастак, жадаючы аблегчыць паліграфічнае ўзнаўленне, робіць гэта на шкоду выяўленчасці. Яго ўлюбёны метад — контур чорнай тушшу з акварэльнай падфарбоўкай, які паўтараецца ў многіх работах, — яўна абмяжоўвае выяўленчыя магчымасці.

Інакш вырашаюцца ілюстрацыі ў радзе апошніх работ Ціхановіча. Творчы лад аформленага ім зборніка літоўскіх народных казак, які, дарэчы, удастоены першай прэміі на рэспубліканскім конкурсе на 20 лепшых кніг, адрозніваецца ад звычайнага графічнага прыёму мастака. Тут неяк своеасабліва адчуты казачны літоўскі каларыт. Аднак кнігу псуе спалучэнне двух відаў друкавання. Справа ў тым, што змешчаныя ў выглядзе ўклеек каляровыя ілюстрацыі ўжо па сваёй паліграфічнай прыродзе ізаляваны ад астатняга графічнага матэрыялу.

Пастулова адмаўляецца ад карціннасці ў сваіх ілюстрацыях другі старэйшы беларускі кніжны графік — А. Волкаў. Станоўча ўплывае на вастрыню сюжэтных вырашэнняў яго работ сатыра — родная стыхія Волкава-ілюстратара. У яго заўсёды шмат казачнай экспрэсіі, вострага гумару. Выразныя, з востра раскрытым душэўным станам персанажы яго да зборніка беларускіх народных казак «Дзіва», выпушчанага сёлета. Прыгадайце каляровую ілюстрацыю, напрыклад, дзе п'яніца Сёмка з напружаным здзіўленнем і страхам слухае балбатню двух чарцей. Мастак абышоў тут містычны бок казкі, падкрэсліўшы гумарыстычную сітуацыю моманту. Цікава глядзіцца застаўка да казкі «Шавец і рыбак». У адрозненне ад зборніка беларускіх казак «Каток-залаты лабок», дзе мастак яшчэ знаходзіўся ў традыцыях безумоўных жывапісных вырашэнняў, у зборніку «Дзіва» А. Волкаў ужо вырашае мастацкае афармленне адзіным кампазіцыйным планам. Вокладка, тытул, застаўкі, уклейкі старонак аб'ядноўваюцца тут агульным каляровым вырашэннем. Застаўкі і ініцыялы ў два колеры своеасабліва пераклікаюцца са шматкаляровымі ілюстрацыямі, вырашанымі ў стрымана-ўмоўным каларыце. Можна прывесці і іншыя прыклады, дзе нашы старэйшыя мастакі, якія даўно працуюць у галіне кніжнага афармлення, сёння па-новаму ставяцца да вырашэння творчых задач. Але я думаю, не будзе перабольшаннем сказаць што асноўныя зрухі ў практыцы выдавецтва ў многім вызначаны прыходам новых сіл, якія прынеслі ў кніжную графіку добры сучасны густ, глыбокае разуменне сучасных задач афармлення: гэта — спецыфічна афарміцельская мова, адзінства макетнай задумы, кампазіцыйная яснасць і цэласнасць, і тая асаблівая ўласцівасць, без якой нямысліма афармленне дзіцячай кнігі і якое ўбірае ў сябе паняцце — дэкаратыўнасць. У гэтым сэнсе вельмі паказальныя работы таленавітага мастака І. Някрасава. Цікавыя, яркія, своеасаблівыя каляровыя вырашэнні ў яго ніколі не ператвараюцца ў жывапіс. Мастак умее на дзіва эканомна і разам з тым дэкаратыўна карыстацца выяўленчымі сродкамі. Так, афармляючы зборнік туркменскіх народных казак (Дзяржвыдавецтва БССР, 1961), ілюстратар дакладна, але творча следуючы тэксту, адкідвае ўсё лішняе, другараднае. Тут каляровае вырашэнне ідзе ад зместу кампазіцыі.

Праўда, у пошуках нацыянальнага туркменскага каларыту мастак часам перанасычае каляровыя групы празмернай мазаічнай стракатасцю. Так, цікава і востра вырашаная ілюстрацыя да 12 старонкі, дзе цяжка ўспрымаецца натоўп, і прыгожая па каларыту ілюстрацыя да стар. 41 — вельмі перанасычаны колерам. Але гэта асобныя недахопы. У кнізе вы амаль не знойдзеце проста фонаў ці дэталей, якія загрувашчваюць кампазіцыю. Белае поле старонак у мастака нібы арганічна ўваходзіць у мастацкі лад выяўленчых масіваў. І ў чорных ілюстрацыях, і амаль ва ўсіх застаўках выключна вострая вобразная характарыстыка дзеючых асоб, кожная дэталь адыгрывае пэўную ролю ў раскрыцці сюжэта казкі.

Дэкаратыўны бок у афармленні — сродкі выражэння зместу, а не самамэта. І мастак І. Някрасаў у цэлым радзе ілюстрацыйных сюіт выразна даказвае гэта. Добрым узорам сучаснай кніжнай графікі з'яўляюцца такія яго работы, як выдадзеная ў 1959 годзе Дзяржвыдавецтвам БССР кітайская народная казка «Сто тысяч стрэлаў», якая ўвайшла па конкурсу ў лік лепшых 50 кніг Савецкага Саюза за 1959 год, а таксама зборнік японскіх казак і зборнік грузінскіх казак, якія знаходзяцца цяпер у вытворчасці. Асабліва ярка следуе мастак сваім лепшым творчым прынцыпам у толькі што завершаным мастацкім афармленні арабскай казкі «Сіндбад-марахол».

Прынцып эканоміі выяўленчых сродкаў — не выпадковы стылявы пачатак якогасьці аднаго майстра. Гэты прынцып універсальны для кніжнай графікі наогул. Чым больш таленавіты майстар, чым больш вобразна ён мысліць, чым больш выразны ў яго малюнак, тым меншымі выяўленчымі сродкамі ён дасягае поўнага вырашэння задачы. Але эканомія выяўленчых сродкаў звязана яшчэ і з асновамі паліграфічнай вытворчасці. Кожны новы фарбапрагон павялічвае сабекошт кнігі. Таму ў любым афармленні неабходна па магчымасці скарачаць колькасць фарбаў пры захаванні неабходнага эфекту. Апроч таго, аднакаляровы ратацыйны друк вялікіх тыражоў

З кінакамерай па рэспубліцы

«Ой, калышацца жыта ў полі,
Залатыя звіняць каласы...

Гэтымі вершаванымі радкамі пачынаецца кіначасопіс «Савецкая Беларусь» № 22 вытворчасці Мінскай студыі навукова-папулярных і хранікальна-дакументальных фільмаў, першы сюжэт якога прысвечан багатаму ўраджаю, вырашчанаму на палях калгаса імя Хрушчова, што на Случчыне.

У бліжэйшы час у лік дзеючых уступіць Мінскі маторны завод. Гэта будзе адзін з буйнейшых заводаў у краіне. Яго прадукцыю чакаюць прадпрыемствы многіх гарадоў нашай Радзімы. Пра гэта гледачы даведаюцца з другога сюжэта кіначасопіса.

Далей расказваецца аб выстаўцы польскіх экспартных тавараў у Мінску, а таксама аб тым, як жыхары Барысава змагаюцца за высокую санітарную культуру свайго роднага горада.

У заключэнне кіначасопіса паказаны спаборніцтвы спартсменаў.

У Мастацкім музеі БССР адкрылася выстаўка твораў беларускага мастака Паўла Нікіфаравіча Гаўрыленкі. На выстаўцы экспануецца звыш 150 работ жывапісу і графікі, якія прысвечаны стваральнаму жыццю савецкага народа. Выстаўку адкрыў мастацтвазнаўца П. Нікіфараў. Ён коратка расказаў аб творчай дзейнасці П. Гаўрыленкі, яго лепшых работах. На адкрыцці выстаўкі прысутнічалі мастакі, рабочыя, інтэлігенцыя сталіцы.

Фота **Ул. Крука.**

Сярод кніг

СВЕТ ЛІРЫЧНАГА ГЕРОЯ

Н. ЯКАЎЦАВА

НЕШТА вельмі знаёмае, тое, што часта паўтараецца ў маім жыцці, нагадалі мне некаторыя вершы з новай кніжкі Міколы Арочкі. Мне, журналісту, часта прыходзіцца падарожнічаць у прыгарадных цягніках. Ідзе такі цягнік павольна, спыняецца, як любяць жартаваць пасажыры, «ля кожнага слупа». Глядзіш у акно, і перад табой праплывае знаёмы з дзяцінства, мілы сэрцу краявід: калгасныя нівы, мякка асветленыя добрым сонцам; бярозавыя гаі з апалым лісцем; задумлівыя бары, адкуль у зімовыя вечары прыходзіць да дзяцей цудоўная казка; беларускія вёскі з агародчыкамі ля кожнай хаты, з чырвонашчокімі жанчынамі ля кало-

М. Арочка. «Ветраломная паласа». Дзяржаўнае выдавецтва БССР. 1962 г.

дзежаў; трактары, якія аруць зямлю; новабудоўлі і нованароджаныя гарады.

У вагонах прыгараднага цягніка заўсёды поўна людзей. Тут — калгасніцы з бітонамі і кошыкамі, у якіх чаго толькі няма — ядраныя антонаўскія яблыкі, брусніцы з водарам хвоі і моху, сыр з сятчатым адбіткам ручніка, недарагія абновы, «гарадскія» гасцінцы для дзяцей... Тут, быццам дома на лаўцы, расселіся людзі — хлебаробы з мазалямі на шурпатых далонях, калгасныя механізатары, падобныя на фабрычных хлопцаў, пуцявыя рабочыя ў спяцоўках, якія пахнуць мазутам, сельскія настаўнікі, аграномы. Яны размаўляюць паміж сабой, жартуюць, смяюцца, расказваюць анекдоты, цікавыя гісторыі... Вось яны — героі вершаў Міколы Арочкі. Цікавыя людзі, з прыемнасцю з імі знаёмішся. Адзін верш у зборніку так і называецца — «У прыгарадным». У вершы ўсяго дваццаць восем радкоў, а як у ім прасторна думцы, як шмат гаворыць ён. Паэт стварае рэльефны, выхаплены сонечным святлом, малюнак:

Вось-вось і наш цягнік
падставіць сонцу
На павароце выгінасты бок.

У вагоне едуць розныя людзі. Побач з сумленнымі працаўнікамі — лодыры і спекулянты. Па суседству з рабочым хлопцам, якому «не сорам сонцу рукі паказаць», нейкая асоба хаваецца «за кошыкі, нібы за барыкаду». А сонца, якое ў пачатку верша так маляўніча асвятліла «выгінасты бок» поезда, цяпер «заходзіць кантралёрам з акна ў акно, з вагона ў вагон». Думаю, што гэты верш спадабаецца многім чытачам: у ім б'ецца жывая, трапяткая думка. Тут паэт гаворыць сваім голасам, і голас гэты чысты і шчыры.

Прыцягвае ўвагу сваёй паэтычнасцю і верш «Шчаслівай дарогі». У ім расказваецца аб тым, што ўбачылі пасажыры з акна аўтобуса, які «між сосен... плыве ў калідоры дзівосным», а па баках яго «кружацца ў танцы чароўным, за лапы пабраўшыся, сосны». Вельмі сімпатычным выглядае ў вершы хлапчук на абочыне дарогі:

У жухлай траве ля гасцінца
Вунь хлопчык узнік на імгненне.
Замурзаны роцік чарніцамі,
І шчокі, і нос, і калені.
Узняў ён руку высока,
Махае:
Шчаслівай дарогі!
Не бачыць, як з кошыка бокам
Чарніцы губляе пад ногі.

Пасажырам, якіх вітае гэты хлопчык, становіцца цяплей на душы ад «крупіцы дзіцячай шчырасці».

Цікавыя паэтычныя знаходкі ёсць і ў іншых вершах, навеяных дарогай: «Расстанне», «Прывабная далеч нязнанай дарогі». Час ад часу лірычны герой пакідае прыгарадны поезд ці аўтобус, каб зазірнуць у родную вёску, палюбавацца калгасным полем, пагутарыць з землякамі. Добрыя вершы аб Радзіме — «У маёй вёсцы», «Жаваранак». Праўда тут ураджанні героя мімалётныя, убачыць яму ўдаецца няшмнога — трэба спяшацца ў горад, дзе ён мае пастаянную прапіску... Але аб гэтым пазней.

Хочацца падзякаваць паэту за вершы «Маці» і «Душа салдата». Асабліва за апошні. Чытаючы яго, я быццам сама перажыла тое, што здарылася з параненым савецкім воінам, які трапіў у лапы да ворагаў. І ў мяне міжволі горла перахапіла, і я быццам увачавідкі ўбачыла гэтыя «цёпленькія пяць яечкаў», пра якія сказана, што для паміраючага ад ран салдата гэта — «глыточкаў маленькіх пяць». І тут я, падобна герою верша, успомніла словы, якія і мне таксама даводзілася чуць ад старэйшых у дзяцінстве: «Крый жа бог, не спары гнязда!».

Але вось кніга прачытана ад першай да апошняй старонкі. І ўзнікае такая думка: а што, калі б мне, чытачцы, суджана было ўсё жыццё пражыць у тым свеце, які намаляваў паэт. Ці была б я шчаслівая? Ці не надакучылі б мне мае спадарожнікі? Ці не надта вузкі гэты свет?

Чытаеш кнігу і параўноўваеш: а чым жыве цяпер наша краіна, наш народ? Чым жывуць чытачы? Зразумела, іх інтарэсы, іх імкненні, іх задачы — усё гэта глыбейшае, больш значнае, чым духоўны свет героя рэцэнзуемых вершаў. Ён адстаў, гэты герой. Хіба падобен ён хоць у малой ступені на першага касманаўта Юрыя Гагарына, на Кірыла Арлоўскага, на Валянціну Гаганаву? Аднак не будзем браць у прыклад людзей, якія складаюць славу і гордасць нашай Айчыны. Возьмем так званага радавога чалавека. І ён акажацца больш значным, духоўна багацейшым за тых людзей, якімі паэт «насяліў» сваю кнігу.

У адным з вершаў М. Арочка звяртаецца да патомкаў. А раптам патомкі і сапраўды прачытаюць кніжку гадоў так праз сто. І што ж? Ці здолеюць яны, учытваючыся ў вершы, уявіць сабе, чым жыў савецкі чалавек шасцідзесятых гадоў? Дзе-нідзе ў кнізе гутарка ідзе быццам бы і аб сучаснасці, але сказаць — гэта не значыць паказаць. Будучыя людзі, калі ім здарыцца прачытаць «Ветраломную паласу», мелі б усе падставы сказаць: герой гэтых вершаў, бясспрэчна, добры чалавек, але духоўныя запатрабаванні яго былі вельмі абмежаваныя, думаў ён катэгорыямі, прынятымі ў век пары, яму, пэўна, ніколі не прыходзілася бачыць атамны рэактар.

Праўда, тое, што ў вершах, якія складаюць зборнік, часта адсутнічаюць нават знешнія прыкметы часу, — гэта яшчэ не самая большая бяда. У крайнім выпадку, можна было б абысціся нават без экскаватара, які ў вершы «Вечар над мікрараёнам» адвольна параўнаны з сузор'ем Мядзведзіцы. Але як можна прайсці міма багатага, складанага ўнутранага свету сучаснага чалавека, які будуе камунізм, пакарае космас, вырывае адну за другой у прыроды схаваныя ў глыбіні яе таямніцы?

А чытач жа хоча знайсці ў кнізе самога сябе. Яму ўласціва шукаць у літаратуры ўзор для пераймання. Вершы павінны памагаць нам рухацца ўперад, садзейнічаць нашаму духоўнаму росту. Так, напрыклад, чытаючы паэзію Аркадзя Куляшова, мы становімся больш высакароднымі, чыстымі, больш разумнымі. Энергічная паэзія Пімена Панчанкі робіць нас больш актыўнымі ў жыцці, вучыць разбірацца ў людзях — хто з іх друг, хто вораг. Гаворачы коратка, мы даём ацэнку кнізе, зыходзячы з таго, наколькі яна дапамагае нашаму руху наперад. Вось таму і Пушкін, і Блок, і Маякоўскі, і Брусаў нястомна паўтаралі, што паэт абавязан быць накіраваным у будучыню, а не цягнуцца ў абозе.

Многія вершы ў кнізе Арочкі статычныя, як пейзаж, які мы штодзённа назіраем з акна кватэры. Таму яны і не могуць выклікаць ніякага руху ў свядомасці чытача. Агаваруся яшчэ раз: гэта мае адносіны не да ўсіх вершаў. Такі, напрыклад, верш, як «Душа салдата», бясспрэчна, узбагачае чытача духоўна. Але вось прачытала я «Рукавіцу». Герой гэтага твора, праходзячы па вуліцы, знайшоў «ля новай сцяны» рукавіцу — «зашмуляную, нелакванную». «Рукавіца, — паэтычна звяртаецца герой верша да гэтай знаходкі, — ты, родная, мусіць, сястра той, што дома пашыта з аўчыны, што ўнутры, як пячурка...» І далей, разважанне ўсё аб той жа рукавіцы, якое расцягнулася на многа сумных радкоў:

Рукавіцаў нямала было на
вяку —
Скураных, шарсцяных і пуховых,
Хто з патрэбаю іх надзяваў
на руку,
Меў для кожнай ласкавае слова.
Ты прыходзішся тым рукавіцам
зрадні
Не па назве адной, як бывае,
А найболей па той нутраной
цеплыні,
Што людзей працавітых яднае...

Пасля такой дробязі, пададзенай, што называецца, на поўным сур'ёзе, засумуеш аб вершах, якія сапраўды здольны сагрэць душу, узвысіць яе.

Такіх вось, дробных па думцы, вершаў нямала ў зборніку. Побач з «Рукавіцай» змешчана васьмірадкоўе, у якім паэт уздыхае над парасткам, што прабіўся з-пад «шкарлупы чорнае гудрона». Уяўна глыбакадумная канцоўка гэтага верша здольна выклікаць у чытача толькі іранічную ўсмешку:

Бачыш, нават сонца
на ўзыходзе
Перад ім здымае
капялюш.

У вершах, прачытаных мною на працягу ўсіх пасляваенных гадоў, зялёныя парасткі прабіваліся незлічоную колькасць разоў праз асфальт, шчэбень, брук, попел вогнішчаў. М. Арочка для разнастайнасці прымусіў прабівацца свой парастак праз «шкарлупу гудрона». Ці не згодзіцца паэт са мной, што тут у наяўнасці нерухомасць думкі, нежаданне (ці няўменне) вырвацца за рамкі звыклых паняццяў.

Нядрэнна ў агульным задумана паэма «Сын», у якой паэт меў намер расказаць аб прыгажосці і высакароднасці чалавечай душы, аб складанасці жыцця. Але, на жаль, нічога новага паэту не ўдалося ўнесці ў гэтую тэму. Адбылося гэта па той прычыне, што аўтар мачаў пэндзлі ў чужыя фарбы, карыстаўся ўжо апрабіраванымі спосабамі адлюстравання, таму радкі паэмы свецяць адбітым святлом, — нешта падобнае мы чыталі. Архаічнасцю вее ад вобразаў паэмы, у прыватнасці, ад вобраза Кацярыны:

Усміхнулася, грудзі пад
кофтачкай дышуць...
Маладзіца знутры ўся
празрыстасцю свеціцца,
Як, бывае, наліў сакавіты, —
наскрозь...
Ад яе, як ад спелае яблыні
з ночы,
Вее свежасцю...
На грудзях расплялася і дыша
каса яе.
Рот — дзве долькі ранета,
каралі зубоў...

Не сумняваюся, што аўтар пісаў гэтыя радкі, узрушаны цудоўным жаночым вобразам, які паўстаў у яго ўяўленні. Пяром па паперы вадзіў не халодны разлік, а натхненне. Але атрымалася зусім не тое, на што паэт спадзяваўся. У паэме вобраз гераіні не набыў неабходнай канкрэтнасці, у ім няма індывідуальных рыс. А радок: «рот — дзве долькі ранета, каралі зубоў» — безгустоўнасць, якая нагадвае саладжавыя паштоўкі. Не пашанцавала і іншым героям паэмы, яны не канкрэтныя, не адзначаны пячаткай індывідуальнасці.

Мне прыгадалася прамова Мікіты Сяргеевіча Хрушчова, якую ён сказаў нядаўна ў сяле Калінаўка Курскай вобласці. Мікіта Сяргеевіч працытаваў верш:

Пахнет сеном над лугами...
В песне душу веселя,
Бабы с граблями рядами
Ходят, сено шевеля.

«Калі, у якім стагоддзі напісан гэты верш?» — пытаецца Мікіта Сяргеевіч. І далей ён гаворыць: «Калі паэт пісаў гэтыя вершы, тады ўзровень жыцця і ўзровень культуры былі зусім іншымі, тады было, як кажуць, не да таго, каб багацець, а каб толькі жыць. Вершы добрыя для мінулага стагоддзя».

Вось і некаторыя нашы паэты пішуць, наогул, і складана, і добра, але... для мінулага стагоддзя. А мы, чытачы, хочам бачыць у творах нашых паэтаў вобраз сучасніка з яго складаным характарам, з яго багатай душой, з яго гераічнай барацьбой за камуністычнае заўтра.

не церпіць суцэльных чорных плям і густой штрыхоўкі. Тут павінна быць лінія тонкая, лёгкая. Аднак не заўсёды ўдаецца раскрыць змест тэксту, перадаць яго эмацыянальныя якасці аднымі толькі штрыхавымі малюнкамі. У гэтым выпадку пашырэнне выяўленчых сродкаў за лік увядзення аднаго толькі дадатковага тону можа даць вялікі эфект. Дастаткова прыгадаць у сувязі з гэтым вельмі ўдалыя двухкаляровыя малюнкі мастакоў Е. Лось і Г. Якубені да зборніка вершаў французскіх паэтаў «Краіна Паэмія», што выдаецца сёлета Дзяржаўным выдавецтвам БССР, дзе вельмі тактоўна, з вялікім пачуццём меры выкарыстаны апроч асноўнага чорнага якінебудзь другі дадатковы колер, прычым розны на кожнай старонцы. Так у музычных творах, напісаных для скрыпкі і раяля, дзе адзін інструмент не акампаніруе другому, а абодва яны раўнацэнны ва ўзаемадзеянні, — ствараецца паўнагучная гармонія. І ў дадзеным выпадку выключна ўдалае ўзаемадзеянне ўсяго двух колераў, дзе абодва колеры раўнацэнныя па сваёй дэкаратыўнай значнасці, стварае ўражанне шматкаляровасці і асаблівай прыгажосці.

Гарманічны па кампазіцыі і па колеру ўвесь мастацкі лад афармлення і ўкраінскай народнай казкі, дзе мастакі Е. Лось і Г. Якубеня вельмі ўдала спалучаюць арнамент з сюжэтнай ілюстрацыяй. Тут таксама, як і ў някрасаўскіх афармленнях, дэкаратыўны момант арганічна зліваецца з тэмай. Няма нічога лішняга — толькі строга неабходныя элементы кампазіцыі.

Аднак мы ведаем у творчасці гэтых таленавітых мастакоў і прыкрыя зрывы. Так, у беларускай народнай казцы «Казаманюка» пры вельмі ўдала вырашанай вокладцы ва ўнутраным афармленні мастакі не аддалі належнай увагі выразнасці малюнка. Жадаючы неяк ужыць больш разнастайны графічны прыём, яны зрабілі ілюстрацыі ў тэхніцы манатыпіі, што і прывяло да невыразнасці, непераканальнасці малюнка. У выніку побач са станоўчымі рысамі дзіцячага малюнка ў ілюстрацыі ўкраўся і адмоўны момант: інфантыльнасць.

Дарэчы кажучы, сцвярджэнне аб універсальнасці дэкаратыўнага пачатку ў ілюстрацыях да дзіцячых казак носіць адносны характар. Іншая справа літаратурныя тэксты, дзе ў апісаннях прыроды, прадметаў нібы адчуваецца і прастора, і перспектыва, і ўся навакольная абстаноўка. Перад ілюстратарам узнікае задача неяк перадаць гэтыя выяўленчыя бакі сюжэта. Таму і азначэнне «жывапісная ілюстрацыя», што ўжываецца ў гэтым артыкуле, трэба разумець умоўна. Гаворачы — «жывапісныя», я маю на ўвазе перагрузку колерам, дэталямі, непатрэбнымі фонамі, залішнія каляровую і тонавую мадуляцыі — тое, што ўскладняе афармленне, але не робіць яго больш выразным. Напрыклад, па-свойму жывапісныя, прычым у добрым сэнсе гэтага слова, мастацкія афармленні казак мастака М. Карпенкі. Яго казка «Калабок» у выданні Дзяржвыдавецтва БССР увайшла ў лік лепшых 50 кніг СССР па конкурсу 1960 года. Мастак на дзіва своеасабліва трактуе яе. І ў многіх іншых ілюстрацыях да казак, таксама, як і ў гэтай, ён уводзіць прастору, перспектыву, рухомасць колеру і тону, шматпланавасць. Але ілюстратар умее спалучаць усё гэта з лаканічнасцю і прастатой, дамагаючыся вастрыні і выразнасці. Так афармлена беларуская народная казка «Кот Максім». Пераканальна глядзіцца ў кніжцы разварот старонкавай ілюстрацыі: цар на троне з фігурай ката Максіма на белым полі. Мастацкая пераканальнасць развароту дасягаецца асаблівым лаканізмам, гратэскавасцю малюнка і разам з тым прастатою формы. І хоць у дадзеным выпадку ёсць і прастора, і колер, і перспектыва, як жывапісныя элементы, яны адыгрываюць тут сваю станоўчую ролю, бо ўмела і тактоўна выкарыстаны. У той жа час у другім развароце — на старонках 18—19 аўтару здрадзіла пачуццё меры выяўленчых сродкаў, у выніку чаго у жывапісных мадуляцыях растварылася вастрыня малюнка.

Многа цікавага, своеасаблівага прыўнеслі ў работу выдавецтва выключна шматгранныя маладыя кніжныя графікі А. Кашкурэвіч, Б. Забораў і Г. Паплаўскі. Гэта розныя, кожны са сваім творчым абліччам мастакі, і ўсё ж нешта агульнае аб'ядноўвае іх. Гэта здзіўляючая разнабаковасць і выдумка, якія заўсёды прысутнічаюць у іх афармленнях, робячы іх свежымі, цікавымі, не падобнымі на іншыя. Цяжка нават сказаць, у якім жанры ілюстрацыі яны лепш працуюць. Тут і дзіцячая казка, і кнігі для юнацтва, і мастацкая літаратура для дарослых. І ўсюды самыя разнастайныя графічныя прыёмы, пачынаючы ад каляровай дэкаратыўна вырашанай ілюстрацыі да чорна-белай або выкананай у тэхніцы гравюры, самыя розныя рашэнні пераплётаў, супервокладак, кампазіцый унутранага афармлення, дасціпных макетаў.

Вялікім укладам у гэтую цікавую галіну мастацтва з'яўляецца дыпломная работа А. Кашкурэвіча — двухкаляровая ілюстрацыя да «Атамнай станцыі» Лакснеса. А. Кашкурэвіч шмат працуе ў тэхніцы аўталітаграфіі, лінагравюры, ксілаграфіі. Незвычайна рамантычныя яго гравюры да трох паэм Я. Купалы, якія выдадзены ў гэтым годзе Дзяржаўным выдавецтвам БССР. Афармленне кнігі вырашана адзіным макетам, вызначаецца арганічнай кампазіцыйнай цэласнасцю. У ёй мастак дасягнуў добрага адзінства гравюр-ілюстрацый з тэкставымі палосамі, са спускамі, шмуцтытуламі, з пераплётам і супервокладкай. Неяк па-новаму загучаў эпічны тэкст выдатных купалаўскіх паэм у яго афармленні.

Гаворачы аб разнастайнасці маладых мастакоў, я напомню, што такі актыўны мастак-ілюстратар як Б. Забораў, цікава працуе і над тэатральным афармленнем. І гэта робіць станоўчы ўплыў на яго графіку, што асабліва адчувальна ў каляровых ілюстрацыях да казкі А. Кобец-Філімонавай «Чытайка і Гуляйка», якая выдаецца ў гэтым годзе Дзяржаўным выдавецтвам БССР. Яны пабудаваны на востра насычаным каларыце, зроблены ў ярка выражаным дэкаратыўным плане. Такія малюнкі адразу заваладваюць дзіцячым уяўленнем, зацікаўліваюць маленькага чытача. Мастак Забораў па-майстэрску валодае і чорным колерам у штрыхавых ілюстрацыях. Да апавяданняў Ул. Мехава «Помнік герою» (Дзяржвыдавецтва БССР, 1961 г.) ён знайшоў вельмі вобразную характарыстыку персанажаў, зробленых лаканічна знойдзеным сілуэтам. Тут нічога няма лішняга. Кожная лінія, кожная пляма нясуць сэнсавую, кампазіцыйную нагрузку. Яшчэ больш ярка гэтыя якасці праявіліся ў мастацкім афармленні аповесці Г. Цырулiса і А. Імерманіса «Таварыш Маузер» (Дзяржвыдавецтва, БССР, 1962 года), дзе ўжо сам пераплёт адлюстроўвае асноўную ідэю аповесці. Ён цікавы па каляроваму вырашэнню, выразны па кампазіцыі. А разваротны тытул яшчэ далей паглыбляе тэму вокладкі. У застаўцы канкрэтызуецца сюжэтная лінія. Тут з вострай характарыстыкай даюцца два асноўныя вобразы, якія адкрываюць пачатак аповесці. Станоўчай рысай гэтых ілюстрацый з'яўляецца асаблівая прыўзнятасць, напружанасць і адчуванне агульнага настрою цікавага апавядання.

Аб рознабаковым мастаку часам нават цяжка сказаць, што ж дамінуе ў яго творчасці? Так, жывапіс і графіка аднолькава характэрны для Г. Паплаўскага — мастака ў самым шырокім сэнсе гэтага слова. У сваіх чорна-белых ілюстрацыях, у работах пяром і гравюрах ён здаецца толькі графікам, які добра адчувае лінію, сілуэт. Яго гравюры да аповесці Н. Палянскага «Слаўны горад Полацк» — адна з самых спелых работ мастака. У ёй ілюстратар вельмі добра адчуў чытача кнігі — яна адрасавана старэйшым школьнікам — і ён гаворыць з імі на добрым інтэлектуальным узроўні. Але і ў кнізе для дзяцей — казцы «Аладзін і чароўная лямпа», дзе вылілася ўсё багацце Паплаўскага-жывапісца, ён застаецца самім сабой, не сюсюкае перад дзецьмі. Яркі каларыт, выразнасць кампазіцыі на дзіва добра перадаюць своеасаблівы ўсходні водар арабскай казкі.

Можна доўга і з захапленнем расказваць і аб многіх іншых таленавітых беларускіх кніжных графіках, якія працуюць над афармленнем дзіцячай літаратуры. Але мэта гэтага артыкула іншая. І я вярнуся да пытання, пастаўленага ў пачатку артыкула: як жа рэдакцыя дзіцячай літаратуры Белдзяржвыдавецтва спраўляецца з задачамі сучаснага афармлення кнігі, з задачамі эстэтычнага выхавання маленькіх чытачоў?

З усяго сказанага можа напрасіцца вывад, што справа абстаіць даволі добра, што за выключэннем, як кажуць, асобных творчых няўдач, ілюстраванне дзіцячай літаратуры ідзе ў патрэбным напрамку і ажыццяўляецца на добрым ўзроўні. Але тады чаму ж і на нядаўняй нарадзе ў Саюзе пісьменнікаў, прысвечанай афармленню дзіцячай кнігі, і на розных іншых абмеркаваннях, ды і проста ад непасрэдных спажыўцоў нашай прадукцыі прыходзіцца чуць нямала папрокаў у наш адрас? Прычым папрокі гэтыя справядлівыя.

Таму што ў сапраўднасці справа значна больш складаная. І якасць афармлення кніг залежыць не толькі ад мастакоў, але і ад паліграфічнай базы, а таксама ад вырашэння чыста арганізацыйных пытанняў. На той жа нарадзе ў Саюзе пісьменнікаў прысутнічалі бібліятэчныя работнікі, і яны рэзка і слушна крытыкавалі выдавецтва за тое, што яно выпускае вялікую колькасць кніг для дашкольнікаў і малодшых школьнікаў, афармленых аднакаляровымі чорнымі ілюстрацыямі. Між тым гэтага роду літаратура павінна быць шматкаляровай. Яркая, маляўнічая кніга — падарунак для дзіцяці, яна зусім інакш успрымецца ім. І калі мы гаворым аб эстэтычным значэнні афармлення дзіцячай кнігі, аб яе эмацыянальным уздзеянні — колеру тут адводзіцца асноўная роля.

Чаму ж выдавецтва, тым не менш, асноўны ўпор робіць на чорна-белыя выданні?

Я не ўтрымаюся ад таго, каб не прывесці некалькі лічбаў, якія наглядна паказваюць, у якім становішчы мы знаходзімся ў гэтай галіне ў параўнанні з іншымі рэспублікамі. Ва Украінскай, напрыклад, з 240 назваў дзіцячай літаратуры 74 каляровыя выданні. У Літоўскай — з 46 назваў 27 каляровых, г. зн. больш палавіны. Гэта ўсё па плану 1963 года. У гэтым жа годзе ў плане Дзяржвыдавецтва БССР 104 назвы дзіцячых кніг і толькі 6 з іх каляровых. І гэта ў той час, калі магчымасці паліграфіі рэспублікі дазваляюць значна павялічыць колькасць каляровых выданняў. Дастаткова сказаць, што цэхі па падрыхтоўцы афсетных форм для папяровага друку нярэдка прастойваюць з-за недастатковай загрузкі каляровай прадукцыяй, не гаворачы ўжо пра тое, што падобная практыка ідзе ўразрэз і з магчымасцямі мастакоў, і больш таго — з асноўнымі задачамі афармлення дзіцячых кніг.

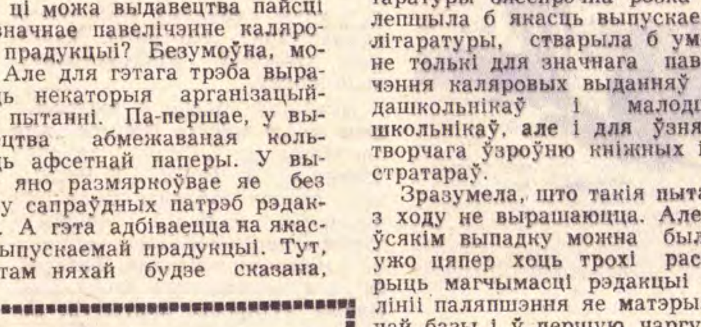
А ці можа выдавецтва пайсці на значнае павелічэнне каляровай прадукцыі? Безумоўна, можа. Але для гэтага трэба вырашыць некаторыя арганізацыйныя пытанні. Па-першае, у выдавецтва абмежаваная колькасць афсетнай паперы. У выніку яно размяркоўвае яе без уліку сапраўдных патрэб рэдакцый. А гэта адбіваецца на якасці выпускаемай прадукцыі. Тут, жартам няхай будзе сказана, уступае ў дзеянне закон інерцыі. Для аднаго і таго ж выдавецтва адпускаецца з году ў год адна і тая ж колькасць паперы. Але варта было ў свой час аддзяліцца ад Белдзяржвыдавецтва Вучпедвыдавецтву, як новае выдавецтва рэзка павялічыла свае планы і атрымала вялікую колькасць паперы і іншых паліграфматэрыялаў. Арганізацыя ў рэспубліцы спецыялізаванага выдавецтва дзіцяча-юнацкай літаратуры бясспрэчна рэзка палепшыла б якасць выпускаемай літаратуры, стварыла б умовы не толькі для значнага павелічэння каляровых выданняў для дашкольнікаў і малодшых школьнікаў, але і для ўзняцця творчага ўзроўню кніжных ілюстратараў.

Зразумела, што такія пытанні з ходу не вырашаюцца. Але ва ўсякім выпадку можна было б ужо цяпер хоць трохі расшырыць магчымасці рэдакцыі па лініі паляпшэння яе матэрыяльнай базы і ў першую чаргу дабіцца павелічэння фондаў паперы для каляровага друку. Гэта стымулявала б якасны рост нашай кніжнай прадукцыі, дазволіла б значна павялічыць тыражы, выйсці з лепшымі ўзорамі дзіцячай літаратуры на ўсесаюзны кніжны рынак.

З далёкіх падарожжаў

Некалькі месяцаў назад прадстаўнікі беларускага мастацтва — кампазітар Д. Лукас і мастак Я. Красоўскі разам з групаю савецкай інтэлігенцыі пабывалі ў турысцкім падарожжы па Італіі.

Сёння мы друкуем нататкі Д. Лукаса аб музычным жыцці гэтай краіны, а таксама замалёўкі з бланнота мастака Я. Красоўскага.

У КРАІНЕ ЦУДОЎНЫХ ПЕСЕНЬ

Д. ЛУКАС,
кампазітар, заслужаны дзеяч мастацтва БССР

З ДАЎНІХ часоў Італія лічыцца адной з самых музычных краін свету. У многіх італьянскіх гарадах, вялікіх і маленькіх, дзе мне давялося пабываць у час сёлетняй турысцкай паездкі, я чуў шмат меладычных народных песень. Іх насвіствае вясёлая моладзь, ды і пажылыя людзі не саромеюцца напяваць напаўголаса, ідучы па гарадскіх вуліцах.

Вядома, што многія вялікія кампазітары ў сваёй творчасці выкарыстоўвалі папулярныя неапалітанскія напевы і вельмі меладычныя песні гандальераў Венецыі, якія і цяпер гучаць на водных вуліцах гэтага своеасаблівага горада. П. Чайкоўскі жыў некаторы час у Фларэнцыі і, грунтуючыся на фларэнтыйскіх мелодыях, напісаў там сваё славутае «Італьянскае капрычыо». І калі мне здаралася пры размове з якім-небудзь жыхаром горада напяваць яму тэму фларэнтыйскай песенькі, якая ўвайшла ў «Капрычыо», — субяседнік адразу яе падхопліваў, называў прозвішча нашага вялікага кампазітара і яго твор. Гэта было так прыемна і радасна!

У Венецыі вельмі шмат аматараў музычнага адпачынку. Неяк у нядзелю ўвечары я адправіўся на адзіную вялікую плошчу гэтага горада — плошчу святога Марка, дзе размешчаны старадаўні вялізарны сабор і славуты палац дожаў. У розных кутках плошчы, не перашкаджаючы адзін аднаму, ігралі тры аркестры. Адзін з іх — сімфанічны — выконваў канцэртныя вальсы Іагана Штрауса і іншыя сімфанічныя мініяцюры, яго ўважліва слухалі ў асноўным пажылыя людзі. У другім месцы пад музыку духавога аркестра людзі розных узростаў з захапленнем танцавалі старадаўнія бальныя вальсы, полькі. І, нарэшце, яшчэ ў адным канцы плошчы іграў джаз-аркестр. У яго рэпертуары пераважала сучасная танцавальная музыка Захаду. Аднак ні ў самой музыцы, ні ў танцах (танцавала, у асноўным, моладзь) не было нічога такога, што б шакіравала слых і зрок, нічога сутаргава-какафанічнага, сексуальнага, што ўласціва сучасным амерыканізаваным джаз-аркестрам, а таксама танцам пад іх ігру. Простыя людзі Італіі захавалі і ў нашы дні любоў да меладычнай эмацыянальнай музыкі ва ўсіх яе формах.

У ІТАЛІІ я пазнаёміўся з двума вядомымі опернымі тэатрамі.

У Фларэнцыі ў пастаноўцы мясцовага тэатра ішла опера Глюка «Іфігенія ў Таўрыдзе», якая вельмі рэдка выконваецца. У гэтым спектаклі ўсё было незвычайна. Перш за ўсё ён пастаянна паказваецца проста пад аксамітна-цёмным фларэнтыйскім небам у натуральных дэкарацыях. Сцэнай служыць выраўнены ўзгорак. Гэта імправізаваная сцэна размешчана вялікай дугой сярод платанаў і кіпарысаў. Няма ні рампы, ні аркестравай шчыліны. Асвятляльныя прылады ўстаноўлены на галінах вялізарных платанаў. І праменні пражэктараў, прабіваючыся праз зялёнае лісце, надаюць сцэнічнаму асвятленню характар натуральных сонечных праменняў або прывіднага месячнага святла. Замест агнёў рампы абапал вялізарнай сцэны пабудаваны яшчэ дзве скалы, якія вельмі нагадваюць прыродныя. З іх заўсёды льецца мяккае святло. Вялікі аркестр (у ім я налічыў каля ста музыкантаў) сядзіць проста перад гэтай імправізаванай сцэнай. Вядома, няма ніякай заслоны, проста ў антрактах паміж асобнымі дзеямі поўнасцю гасіцца святло на сцэне і ўключаецца ў глядзельнай «зале».

Аднойчы пастаўленая фларэнтыйскім тэатрам, опера «Іфігенія ў Таўрыдзе» ідзе ўжо доўгі час. Вось чаму спецыяльна збудаваныя для яе тры дэкаратыўныя будынкі (у стылі антычных пабудоў афінскага Акропаля) былі зроблены капітальна.

Усё гэта стварае ўражанне сівой грэчаскай старажытнасці. І, седзячы ў глядзельнай зале, адчуваеш, нібы ты з'яўляешся непасрэдным удзельнікам падзей, што адбываюцца на сцэне.

Захаванне форм антычнага тэатра вельмі радуе гледачоў, і гэта зусім заканамерна ва ўмовах аксамітнага клімату Фларэнцыі і іншых паўднёвых гарадоў Італіі.

Аркестр ва ўсіх адносінах іграе бездакорна. І хоць оперны спектакль ідзе пад адкрытым небам, без мікрафонаў і ўзмацняльнікаў, акустыка настолькі выдатная, што чуваць самае пяшчотнае «піяна» салістаў-спевакоў і вельмі стройнае і чыстае спяванне вялікага хору, раскіданага групамі па ўсёй плошчы імправізаванай сцэны. Адсюль зусім зразумела тое паўнацэннае эстэтычнае задавальненне, якое адчувае кожны, хто хоць раз прысутнічаў на спектаклі такога тэатра.

Што мне толькі не спадабалася — гэта рэжысёрскае вырашэнне спектакля. Пры агульнай добрай задуме рэжысёра-пастаноўшчыка ігра акцёраў знаходзіцца на даволі нізкім мастацкім узроўні. Некаторыя выканаўцы галоўных партый ствараюць сцэнічны вобраз у пампезнай, зусім не рэалістычнай манеры. Нам, савецкім людзям, выхаваным на спектаклях, пастаўленых рэжысёрамі — па-

(Заканчэнне на 4-й стар.).

Фларэнцыя.

ПЕСНІ СВАБОДНАЙ БАЛГАРЫІ

9-га верасня — вялікае нацыянальнае свята балгарскага народа — Дзень свабоды. У гэты дзень быў скінуты ненавісны фашысцкі рэжым і працоўны народ стаў гаспадаром жыцця. На разняволенай зямлі буйна ўскаласіла новае, рэвалюцыйнае мастацтва — мастацтва сацыялістычнага рэалізму.

У новай Балгарыі надзвычай любяць паэзію. Я пераканаўся ў гэтым, калі быў там і прымаў удзел у літаратурных вечарах.

Паэтычная армія ў сучаснай балгарскай літаратуры — вялікая і боездольная. Побач са старэйшымі майстрамі паэтычнага слова, такімі, як Людміл Стаянаў і Элісавета Баграна, Нікола Ланкаў і Хрыста Радзеўскі, Ламар і Нікола Фурнаджыеў, у пасляверасиёўскі перыяд шырока разгарнулі творчую дзейнасць паэты так званага сярэдняга пакалення: Бажыдар Бажылаў. Радой Ралін, Аляксандр Гераў. Дзімітр Методзіеў, Весялін Ханчаў, Валеры Пятроў, Асен Босеў, Іван Пейчаў і многія іншыя. У апошнія гады добра заявіла аб сабе новае пакаленне паэтаў, сярод якіх вызначаюцца самастойнасцю паэтычнага почырку Пярван Стэфанаў, Анастас Стаянаў, Любамір Леўчаў, Уладзімір Башаў, Дамян П. Дамянаў, Слаў Хр. Караславаў, Нікола Інджаў, Андрэй Германаў.

Сённяшні дзень балгарскай паэзіі характарызуецца небывалай творчай актыўнасцю як старэйшых, так і маладзейшых песняроў, напружанымі пошукамі новых форм і сродкаў паэтычнай выразнасці. Сучасная паэзія Балгарыі — гэта паэзія высокага грамадскага гучання, паэзія глыбока ідэйная і баявая, верная вялікім традыцыям Боцева і Вазава, Смірненскага і Вапцарава.

Радасна ўсведамляць, што нашы брацкія літаратурныя сувязі растуць і мацнеюць. На працягу апошніх год у Беларусі пабывалі Н. Ланкаў, Ст. Даскалаў, Ламар, Дз. Методзіеў, Н. Вылчаў, Г. Вылчаў, Ів. Давыдкаў, Л. Даскалава. Творы балгарскіх паэтаў і пісьменнікаў выходзяць на беларускай мове асобнымі выданнямі або друкуюцца ў часопісах і газетах. У сваю чаргу, балгарскі чытач знаёміцца ў перакладах на родную мову з сучаснай літаратурай Беларусі.

Трывалыя сяброўскія ўзаемасувязі — адзін з важных стымулаў развіцця і росту брацкіх літаратур. Будзем жа іх пашыраць і ўмацоўваць!

Прапаную чытачу два вершы ў маім перакладзе.

Ніл ГІЛЕВІЧ.

Пярван СТЭФАНАЎ

ПЫТАННІ

Дачцы маёй

— Чаму ён босы, гэты верабейка!
— Чаму калышуцца на ветры дрэвы!..
Чаму!
Чаму!
Не дакучай мне болей.
Будзь добра выхаваным дзіцянём.

О, божа мой! Калі ўжо падрасце
і перастане задаваць пытанні.

Каб перастала!
Ці не зычу сам
такую долю страшную дзіцяці!

Даруй, дачка, мне.
Я... ад міласэрнасці.
Сягоння роспытамі іншых мучыш ты,
а заўтра, знаю, на крыжы пытанняў
ты разапнеш сама сябе.
І цяжка,
нясцерпна цяжка зробіцца табе.

І мы ўсе кінемся, каб ратаваць.

Так у маленстве нас бацькі выхоўвалі,
пытанні нашыя не выслухоўвалі,
а драпі вушы, каб умелі кеміць.
Калі ж мы ад пытанняў адвыкалі,
яны ўздыхалі лёгка і рашалі,
што надыходзіць наша
паўналецце...
Я не хачу, каб так было з табою!

Будзь надакучлівай!
Турбуй!
Пытайся!
Пытайся у людзей! Пытайся ў птушак!
Пытайся ў сноў сваіх!
Распытвай нават
кароўку божую, што так даверліва,
спакойна села на тваёй далоні...

І хай гарацць, не гаснучы ніколі,
у тваіх вуснах вугалькі пытанняў.

Элісавета БАГРАНА

ПАЭЗІЯ

Калі б мой зрок не праясніла ты —
каб мог у цемры бачыць. як пры ўспышцы,
мог пранізаць наскрозь туман густы,
не навучыла ў малой пупышцы
разгледзець цвет, у кветцы ўбачыць плод,
заўважыць зорку, што дрыжыць уночы,
і прызямліць яе, як самалёт,—
якой бы радасці і ўцехі вочы
былі пазбаўлены, калі б не ты!

Калі б мой слых не абвастрыла ты,
што і ў маўчанні бездакорна чуе
няпраўды сказ і слова праваты,
усё, што радуе або хвалюе,
каб і здалёк і зблізку галасы
[што ў космасе і што ў двары суседнім]
не даляталі ў цяжкія часы,—
якім глухім, бязрадасным і бедным
было б жыццё маё, калі б не ты!

Калі б у сэрцы у маім не ты
да гэтых дзён з маленства панавала, —
не акрыляла марай дабраты,
у сцюжу песнямі не сагравала,
каб я магла ў няшчасці адчуваць
руку сястры, каб у тваім гарніле
умела ў радасць боль перакаваць, —
адкуль і дзе б узяцца гэтай сіле,
калі б у сэрцы у маім не ты!

Ля мікрафона—Гайсёнак

Калгаснікі пасля працоўнага дня адпачываюць. Адны кніжкі чытаюць, аматары музыкі слухаюць трансляцыю канцэртаў з Масквы і Мінска. І толькі наважыўся чалавек музыку паслухаць, як раптам у рэпрадуктары — трэск і чуецца знаёмы голас:

— Гавару я... ваш старшыня калгаса імя Леніна Гайсёнак.

— Зноў усё тое ж самае, — з прыкрасцю вырываецца ў радыёслухачоў, — хоць бы даў даслухаць... І калі гэтаму будзе канец?

Самаадчуванне ў кожнага такое, быццам вядро халоднай вады лінулі на галаву. Найбольш прадбачлівыя бацькі тэрмінова загадваюць:

— Дзеці, ідзіце пагуляйце на вуліцы.

Гэта вымушаная мера прымаецца нездарма. З рэпрадуктара ляціць такая лаянка, што хоць вушы затыкай.

— Вярціхвостка! — прабірае старшыня маладую калгасніцу за тое, што яна ў нечым правінілася, — толькі з хлопцамі гуляць умееш?.. А ты, такая-сякая, — называе ён імя пажылай калгасніцы, — думаеш, што цябе памілую? Не, не дачакаешся... — і пайшоў, і пайшоў абражаць чалавека.

А ў дзяцей гэтай калгасніцы вочкі наліваюцца слязьмі. Ім крыўдна, што так несправядліва лаюць, на чым свет стаіць, іх маці. Дзеці ведаюць, што гэтыя словы чуюць у кожным доме.

Тым часам Гайсёнак здзіўляе калгаснікаў усё новымі «перламі» свайго аратарскага майстэрства. У ход ідуць нават брыдкія словы... Не дай божа трапіць яму на язык.

І кожны з бояззю паглядае на рэпрадуктар: «А раптам Гайсёнак пачне і мяне лаяць... — непакоіцца калгаснік. — У яго гэтага не купіць».

Бітыя дзве гадзіны «аратарствуе» старшыня ля мікрафона. Гаворыць, што толькі яму ў галаву ўваб'ецца.

Прыезджы чалавек, які ўпершыню слухае Гайсёнка, думае, што гэта парадыруюць нейкага прамоўцу-грубіяна.

— Ну і дае, — смяецца прыезджы. — Не горш за Аркадзя Райкіна. Цікава ведаць, хто гэты артыст?

— Гэта не артыст, — гавораць яму. — Гэта выступае наш старшыня Уладзімір Гайсёнак.

— Значыць, старшыня ўдзельнічае ў самадзейнасці. Гэта — цудоўна! Няўжо на самай справе ёсць яшчэ такія прамоўцы, якіх ён так злосна высмейвае?

— Ёсць! І далёка шукаць не трэба. Прамоўца — наш старшыня.

Тут прыезджы робіць такі выгляд, нібыта замест мёду ён памылкова праглынуў лыжку гарчыцы. Ён стаіць ля рэпрадуктара і вушам сваім не верыць. Лексікон у Гайсёнка багаты. Ад яго слоў не толькі твары слухачоў, але і сцены чырванеюць.

Штодзённыя практыкаванні старшыні ў аратарскім майстэрстве ўжо даюць вынікі. У некаторых сем'ях калгаснікаў дзеці паўтараюць многія яго словы: «вярціхвостка», «дармаед», «дрэнь» і г. д.

— Гэта нядобрыя словы, — кажуць бацькі дзецям, — нельга так гаварыць.

— Можна, — адказваюць дзеці, — па радыё так гавораць.

Гайсёнак ведае, што людзі горш агню баяцца, калі ён іх «прапясочвае» па радыё. І калі яму хто не дагодзіць, ён адразу ж заяўляе:

— Не хачу кідаць словы на вецер, але пагавару з табою ўвечары па радыё, калі будзеш сядзець са сваёй сям'ёй, за вячэрай. Няхай жонка і дзеткі твае паслухаюць, хто ты ёсць.

І што б ні трансліравалася па радыё, якая б важная перадача ні была, старшыня неадкладна перарывае яе. Зноў чуецца грозны голас Гайсёнка...

У апошні час увесь агонь крытыкі ён накіраваў супраць настаўнікаў. Мікрафон памагае старшыні «трымаць іх у руках», хоць юрыдычна яны яму не падпарадкуюцца.

Гайсёнак, напрыклад, прымушаў іх у час летняга адпачынку выходзіць на палявыя работы нароўні з усімі калгаснікамі. І, калі яму здалося, што ўжо немаладая настаўніца на полі крыху адставала ад калгасніц, то вечарам ён ужо выступае па радыё:

— Як вам не сорамна? Вы павінны прыклад паказаць! Чаму вы пасля гэтага дзяцей навучыце?

Так гаворыць ён пра добрага педагога, былую партызанку, паважаную настаўніцу, якая 19 гадоў працуе ў школе, у якой у свой час вучыўся і сам Гайсёнак. І гэты паклёп на сумленную настаўніцу слухаюць яе вучні і іх бацькі.

Аднак паспрабуйце сказаць старшыні, што робіць ён нядобра, што так нельга, і ў адказ пачуеце:

— Знайшліся мне. І пакрытыкаваць іх нельга...

У сваіх выступленнях па радыё ён ніколі не забывае аб інтэлігенцыі. І заўсёды лае направа і налева. А зусім нядаўна ён аб'явіў па радыё надзвычайнае здарэнне. Прычынай паслужыў наступны факт.

Настаўнікі з вучнямі выйшлі збіраць насенне лубіну. Калгас абяцаў плаціць пятнаццаць капеек за кожны сабраны кілаграм насення. Калі разлічвалі вучняў, то бухгалтар калгаса палічыў патрэбным аплаціць і настаўнікам, бо і яны працавалі на полі. Заўважым, настаўнікі не прасілі, каб ім выдавалі тыя грошы. Але бухгалтар сам разнёс плату па хатах.

Як толькі аб гэтым даведаўся Гайсёнак, ён адразу ж пабег на радыёвузел, выключыў перадачу, якая трансліравалася з Масквы, і пачаў сваё чарговае выступленне словамі:

— Надзвычайнае здарэнне...

Выліўшы нямала брудных паклёпаў на настаўнікаў, ён строга загадаў:

— Неадкладна настаўнікі павінны з'явіцца ў праўленне калгаса і вярнуць атрыманыя імі грошы.

І ў заключэнне дадаў:

— І як вам толькі давяраюць выхоўваць дзяцей?

Гайсёнку ўсё роўна на каго крычаць.

Не думайце, што Гайсёнак адзіны такі ў Лепельскім раёне. Такія ж перадачы наладжвае і старшыня калгаса «Камунар» Уладзімір Чэпік. Невядома толькі, хто ў каго пераняў гэты дзіўны метад выхавання людзей.

Р. ГРЫГОР'ЕЎ.

У КРАІНЕ ЦУДОЎНЫХ ПЕСЕНЬ

Гандляры садавінай.

[Заканчэнне. Пачатак на 3-й стар.].

слядоўнікамі школы К. С. Станіслаўскага і В. І. Немировіча-Данчанкі, вельмі дзіўна бачыць, як герой ці гераіня ў найбольш драматычных месцах глюкаўскай оперы раптам б'юць сябе рукамі ў грудзі або робяць ненатуральныя рухі ўсяго корпуса ўперад да партэра, што вельмі нагадвае выпады ў час фехтавальнага паядынку на рапірах. У нас гэта ніякіх іншых эмоцый акрамя смеху не выклікала б.

Размаўляючы неяк з дырэктарам славутага Міланскага опернага тэатра «Ла Скала» і яго галоўным мастаком Н. А. Бенуа, я даведаўся, чаму сярод італьянскіх оперных спевакоў бытуюць розныя сцэнічныя штампы, чаму няма сапраўднай акцёрскай культуры.

Справа ў тым, што нават у такім выдатным тэатры, як «Ла Скала» пастаяннымі штатнымі работнікамі з'яўляюцца толькі аркестранты, харысты, кардэбалет. Што ж датычыць вядучых салістаў, як кажуць італьянцы, «зорак» — вакалістаў і танцораў, то яны працуюць у Міланскім тэатры па кароткатэрміновых дагаворах.

— Усе нашы «зоркі» — вялікія хціўцы, — сказаў мне ў гутарцы Н. Бенуа. — Яны ўжо і цяпер мільянеры. Але ў пагоні за яшчэ большай нажывай не сядзяць на адным месцы, а шмат часу праводзяць ...у самалётах. Сёння ён ці яна спявае або танцуе ў Мілане, а заўтра дзе-небудзь у Аўстраліі, Паўднёвай Амерыцы і г. д.

Натуральна, пры такім характары творчай працы ўладальнікі цудоўных галасоў ці выдатныя па сваёй тэхніцы танцоўшчыкі не вельмі задумваюцца над сцэнічным увасабленнем мастацкага вобраза, над раскрыццём зместу вакальнай ці харэаграфічнай партыі ў оперы, балеце. Вядучым салістам проста няма часу гэтым займацца. Падрыхтаваўшы некалькі хадавых партый (няма чаго і казаць, з тэхнічнага боку — цудоўна!), яны спяшаюцца «стрыгчы» купоны, выціскаць усё магчымае са свайго прыроднага таленту, каб больш разбагацець. У выніку такіх, я сказаў бы, павярхоўных адносін да мастацтва гэтыя людзі творча зусім не растуць.

Праўда, тут можна знайсці нейкія апраўданні. Справа ў тым, што пенсійнае забеспячэнне акцёраў, якія па той ці іншай прычыне сышлі са сцэны, настолькі мізэрнае, што міжволі нават вельмі добраму салісту даводзіцца загадзя задумвацца аб сваёй будучыні. Мне стаў вядомы такі факт. Цудоўная ў мінулым балерына Рымскага опернага тэатра, якая ўзрушала ў маладосці сваім бліскучым майстэрствам шматмільённых гледачоў, цяпер, у 80-гадовым узросце, вымушана ў сваім жа тэатры працаваць прыбіральшчыцай, каб не памерці з голаду. Яе пенсія складае ўсяго 8.000 лір у месяц, што ў пераліку на нашы грошы роўна 11 — 12 рублям (!). Яе шчасце, што яна даўно жыве на савецкай тэрыторыі ў Рыме (такая існуе ў Вечным горадзе) і з яе там не бяруць кватэрнай платы. Інакш пры надзвычайнай дарагоўлі цэн нават за «куткі», не гаворачы ўжо аб добраўпарадкаваных кватэрах. састарэлая балерына трапіла б у зусім безвыходнае становішча. Думаю, што гэты выпадак не адзінкавы. Таму кожнага работніка мастацтва ў Італіі прыгнятае здань галоднай беспрытульнай старасці. А ці ж мала што можа здарыцца нават у росквіце сцэнічнай славы з голасам спевака ці нагамі балерыны? Вось і кідаюцца яны па белым свеце, старающыся, пакуль ёсць сілы, здароўе і талент, накапіць як мага больш лір.

Страшэнны воўчы закон капіталістычнага грамадства! Калі ты дужы і таленавіты, поўны маладой свежай абаяльнасці — жыві; а сышоў са сцэны па хваробе ці іншых якіх-небудзь прычынах — цябе выкінуць на вуліцу без усялякай спагады, як нікому непатрэбную рэч. І добрым словам нават ніхто не ўспомніць.

Бяда яшчэ заключаецца ў тым, што работнікі мастацтва Італіі найбольш разрозненыя народ. Няма ў іх моцных прафсаюзаў, здольных дабіцца элементарных правоў на хоць бы мінімальна забяспечаную старасць, на дапамогі па часовай непрацаздольнасці і г. д.

Мне, на жаль, не ўдалося пазнаёміцца са спектаклямі Міланскага тэатра «Ла Скала». Напярэдадні прыезду нашай турысцкай групы ў Мілан гэты тэатр закончыў свой сезон. Прыйшлося абмежавацца толькі знаёмствам з самім памяшканнем «Ла Скала» і яго цудоўным музеем, дзе сабрана велізарная колькасць экспанатаў: партрэты кампазітараў, эскізы дэкарацый, рукапісы оперных партытур, асабістыя рэчы славутых італьянскіх кампазітараў, партрэты выдатных спевакоў, танцоўшчыкаў, дырыжораў.

Асаблівае месца ў тэатральным музеі займае ўсё тое, што адносіцца да жыцця і творчай дзейнасці Д. Вердзі. У некалькіх пакоях сабраны шматлікія партрэты вялікага опернага кампазітара, зробленыя лепшымі майстрамі пэндзаля, фатаграфіі, яго пасмяротная маска, арыгіналы аўтарскіх партытур, перапіска, прадметы асабістага ўжытку. Захоўваюцца і два старэнькія піяніна: адно, на якім іграў юны Вердзі, будучы яшчэ вучнем, другое — якім карыстаўся геніяльны творца музыкі пры напісанні сваіх шматлікіх опер.

І цяпер аснову ўсяго рэпертуару «Ла Скала» складаюць оперы Вердзі. Наогул тут пануе культ вялікага опернага кампазітара. І тым больш каштоўным для мяне быў падарунак дырэктара Міланскага тэатра. У знак дружбы і ўзаемнай сімпатыі ён падараваў факсіміле партытуры вердзіеўскай оперы «Фальстаф», выдадзенае да юбілею кампазітара ў невялікай колькасці экземпляраў, як дакладная копія з рабочага аўтарскага рукапісу з усімі кампазітарскімі праўкамі.

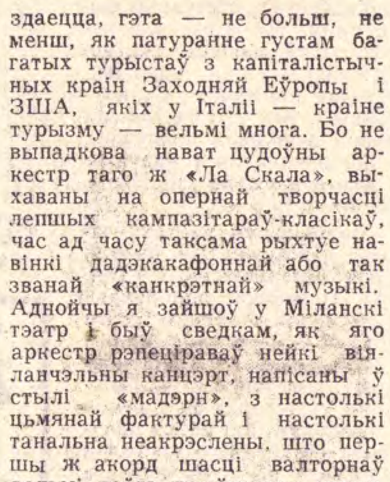
Немалое месца ў рэпертуары тэатра за амаль 200-гадовае яго існаванне занялі творы выдатных рускіх кампазітараў М. Мусаргскага, М. Рымскага-Корсакава і інш. У памяці італьянцаў жывуць імёны вялікіх рускіх спевакоў Ф. Шаляпіна, А. Няжданавай, Л. Собінава, якія з поспехам выступалі ў свой час на сцэне тэатра «Ла Скала», дэманструючы з яго падмосткаў выдатныя дасягненні рускай вакальнай школы.

Творчая сувязь італьянскага і рускага опернага мастацтва працягваецца і ў нашы дні. На сцэне Міланскага тэатра цяпер праходзіць стажыроўку група маладых таленавітых салістаў-спевакоў Вялікага тэатра Саюза ССР, а італьянскія артысты балета ў сваю чаргу стажыруюцца ў Маскве ў Вялікім тэатры.

Вяртаючыся да расказу аб агульным становішчы італьянскіх тэатраў, трэба адзначыць такую парадаксальную, з нашага пункту гледжання, акалічнасць. Оперныя тэатры Італіі, у тым ліку і тэатр «Ла Скала», які карыстаецца сусветнай славай, існуюць, у асноўным, на сродкі багатых мецэнатаў і на прыватныя ахвяраванні.

Для такога тэатра, як «Ла Скала», — гэта вельмі мізэрная і крыўдная эканамічная аснова. Цудоўна абсталяваны тэатральны будынак з раскошнай залай і кандыцыйнымі вентыляцыйнымі ўстаноўкамі не мае... сцэнічных кішэнь, г. зн. няма бакавых памяшканняў для размяшчэння дэкарацый. Прыйшлося рабіць сцэну, якая «правальваецца», і трымаць, такім чынам, падрыхтаваныя дэкарацыі ў «сцэнічнай апраметнай».

Тэатр заціснуты паміж шматлікімі прыватнымі будынкамі. І для таго, каб расшырыць яго сцэну, зрабіць сцэнічныя кішэні для дэкарацый, трэба знесці, прынамсі, два сумежныя з тэатрам будынкі. Але ж яны належаць багатым прыватнікам. Значыць, тэатр павінен папярэдне набыць будынкі ва ўладальнікаў. Але такіх каласальных сум, якія трэба заплаціць за дамы, у бюджэце тэатра, на жаль, няма.

— Купляйце сувеніры!

У розных гарадах Італіі нашай турысцкай групе прыйшлося неаднаразова сустракацца як з радавымі музыкантамі-выканаўцамі — аркестрантамі, спевакамі, так і з кампазітарамі. І тут я адчуў некаторую «каставую» розніцу густаў і эстэтычных пазіцый.

У той час, як радавыя музыканты з вялікай павагай адносяцца да свайго нацыянальнага мастацтва і з любоўю выконваюць італьянскую народную музыку, з задавальненнем напяваюць рускія народныя песні і песні савецкіх аўтараў, некаторыя кампазітары Італіі знаходзяцца пад вельмі моцным уплывам абстракцыяніцкага мастацтва Захаду і высакамерна, зняважліва адносяцца да твораў, пабудаваных на аснове народнай мелодыкі. Так, у Фларэнцыі, у час гутаркі з групай мясцовых кампазітараў, мы сутыкнуліся з поўным неразуменнем прынцыпаў народнасці ў музычным мастацтве. Адсюль — прадузятыя адносіны, безумоўна, навязаныя рэакцыйнай буржуазнай прапагандай, да форм і прынцыпаў музычнай творчасці ў нашай краіне. Асобныя італьянскія кампазітары лічаць, што ў СССР кампазітары пазбаўлены свабоды творчасці, што быццам бы яны пішуць сваю музыку ў адным стылі, вызначаным загадзя пастановамі кіруючых органаў мастацтва.

Прыходзілася доўга і грунтоўна расказваць аб велізарным росце культуры нашага народа за гады Савецкай улады, аб тым, што наш народ цяпер сам з'яўляецца вышэйшым суддзёй творчасці кампазітараў. А савецкіх працоўных, як вядома, не цікавіць абстрактнае мастацтва, яно ім чужое і незразумелае.

І тут жа я спытаў аднаго з фларэнтыйскіх кампазітараў, як відаць, заўзятага дадэкакафаніста:

— Даруйце, а на сімфанічных канцэртах з вашых твораў шмат бывае слухачоў?

Ён крыху сумеўся і збянтэжана адказаў:

— Ды, ведаеце, бывае чалавек трыццаць-сорак...

— Дык для каго ж вы пішаце?

— Для будучых пакаленняў.

Тут ужо я не вытрымаў і даволі рэзка сказаў:

— Няўжо вы думаце, што ў будучым людзі перастануць быць людзьмі з усімі звычайнымі чалавечымі патрабаваннямі да музычнага мастацтва і ў іх не будзе жадання слухаць **меладычную** музыку, якая ўздзейнічае на эмоцыі чалавека, абуджае ў ім лепшыя пачуцці і думкі? Няўжо вы не разумееце, што людзі ніколі не згодзяцца замяніць сапраўднае мастацтва і глыбокія эмоцыі — музычнай арыфметыкай?

Некалькі іншых італьянскіх музыкантаў, якія прысутнічалі пры нашай дыскусіі, як відаць, згаджаліся з маімі довадамі і доўга спрабавалі пераканаць «ваяўнічага абстракцыяніста».

Адкуль ідзе «абстракцыяніцкая чума» ў такой пявучай і музычнай краіне, як Італія? Мне здаецца, гэта — не больш, не менш, як патуранне густам багатых турыстаў з капіталістычных краін Заходняй Еўропы і ЗША, якіх у Італіі — краіне турызму — вельмі многа. Бо не выпадкова нават цудоўны аркестр таго ж «Ла Скала», выхаваны на опернай творчасці лепшых кампазітараў-класікаў, час ад часу таксама рыхтуе навінкі дадэкакафоннай або так званай «канкрэтнай» музыкі. Аднойчы я зайшоў у Міланскі тэатр і быў сведкам, як яго аркестр рэпеціраваў нейкі віяланчэльны канцэрт, напісаны ў стылі «мадэрн», з настолькі цьмянай фактурай і настолькі танальна неакрэслены, што першы ж акорд шасці валторнаў вельмі доўга прыйшлося «выстрайваць» выдатнаму дырыжору «Ла Скала». Аднак ні дырыжор, ні цудоўныя валтарністы ніяк не маглі дабіцца толку, бо акорд гэты складаўся з такіх невыразных нотных спалучэнняў, што не толькі слухачам, але і вопытным музыкантам немагчыма было зразумець «патаемны сэнс» гэтага дзікага набору выпадковых гукаў. Далейшы ход рэпетыцыі паказаў, што і наступны музычны матэрыял быў не лепшы.

Я сказаў Н. Бенуа, які знаходзіўся разам са мной:

— Ведаеце, не магу далей слухаць гэтую вар'яцкую бязглуздзіцу.

— Мне таксама млосна ад гэтай музыкі, ды і не толькі мне, — адказаў Бенуа.

Я не хацеў больш нічога пытаць, не хацеў дакранацца да «музычных ран» добрага чалавека, мастака-рэаліста. Было і так усё зразумела. І мы паціху пайшлі з рэпетыцыі...

Дарэчы, кампазітараў, падобных таму, з якім мне давялося сустрэцца ў Фларэнцыі, — адзінкі. І творы, накшталт пачутага на рэпетыцыі «віяланчэльнага канцэрта», — не тыповыя, не характэрныя для сучаснай музычнай культуры Італіі. У гэтай цудоўнай краіне па-ранейшаму пануе дух сапраўднай дэмакратычнай творчасці, і нацыянальнае музычнае мастацтва, нікольні не страціўшы сваёй напеўнасці і глыбокай эмацыянальнасці, знаходзіцца на высокім мастацкім узроўні.

Я ўжо другі раз наведваю Італію. І мне было радасна бачыць, з якой сімпатыяй ставяцца да нас, савецкіх людзей, простыя працаўнікі гэтага краю цудоўных песень і выдатнай прыроды. Добрыя сяброўскія ўзаемаадносіны паміж Італіяй і СССР за апошні час значна ўмацаваліся, дзякуючы паспяховаму развіццю гандлёвых і культурных сувязей. Італьянскі і савецкі народы хочуць жыць у міры і дружбе, ездзіць адзін да аднаго ў госці, абменьвацца выстаўкамі карцін і артыстычнымі калектывамі.

В'етнамскі тэатр

Шмат стагоддзяў тэатр у В'етнаме карыстаецца вялікай і нязменнай любоўю.

Феадальнае грамадства лічыла тэатральнае мастацтва нізкім рамяством. Французскія каланізатары глядзелі на яго недаверліва. Але ў людзей з народа в'етнамскі тэатр заўсёды карыстаўся падтрымкай, таму ён і захаваў сваю жыццяздольнасць.

Пасля перамогі Жнівеньскай рэвалюцыі 1945 г. і вайны Супраціўлення в'етнамскі тэатр стаў дзейснай зброяй у барацьбе за вызваленне краіны, у барацьбе супраць прыгнечання працоўных мас. Уздым в'етнамскага тэатра, што адбываўся на працягу ўсяго часу вайны Супраціўлення (1945 — 1954 гг.), не спыніўся і ў час устанаўлення міру ў краіне, дзякуючы палітыцы за засваенне класічнага народнага здабытку.

ТРАДЫЦЫЙНЫЯ ЖАНРЫ «ХАТ ЦЬЕО», АБО НАРОДНЫ ТЭАТР

«Хат цьео» — спецыфічная форма народнага мастацтва, са старажытных часоў вядомая ў В'етнаме. Вытокі гэтага мастацтва па сутнасці знаходзяцца ў сатыры. Само слова «цьео» (скажонае слова «чао») значыць сатыра. Прадстаўленні «Хат цьео» даваліся ў вёсках без дэкарацый і сцэны.

Песні артыстаў гэтага тэатра, разнастайныя і поўныя аптымізму, адрасаваныя да простага народа, былі сапраўднай зброяй супраць пануючага класа феадалаў. Гэтае мастацтва, што перадаецца ад пакалення да пакалення, чэрпае натхненне ў гісторыі, казках, легендах, у в'етнамскіх раманах, у сцэнах сялянскага жыцця. Мастацтва «Хат цьео» не перастае развівацца і ўзбагачацца сёння, пры народнай уладзе.

«ХАТ ТУОНГ»—КЛАСІЧНЫ ТЭАТР

Класічны тэатр «Хат туонг» вядомы ўсёй краіне. Раней прафесіянальныя групы «Хат туонга» давалі прадстаўленні не толькі ў палацы караля і былі любімай забавай каралеўскай сям'і, але і ездзілі па вёсках і весялілі народ у час сельскагаспадарчых работ, асабліва ў пачатку вясны.

Класічны в'етнамскі тэатр засвоіў асноўную канцэпцыю драматычнага мастацтва з кітайскіх крыніц. Ігра гэтага тэатра зусім умоўная, грым сімвалічны, дэкарацыі на сцэне амаль адсутнічаюць. Зыходзячы з разумення пекінскай оперы, класічны в'етнамскі тэатр валодае цяпер сапраўды нацыянальным характарам. Таму побач з п'есамі па матэрыялах старажытных кітайскіх легенд, рэпертуар класічнага тэатра мае п'есы з нацыянальнага жыцця, напісаныя в'етнамскімі драматургамі.

«ХАТ КАЙ ЛЫОНГ» — АБНОЎЛЕНЫ ТЭАТР

Гэты від тэатральнага мастацтва з'явіўся ў В'етнаме толькі ў 1916 годзе. Але, нягледзячы на сваю маладосць і замежны ўплыў, у сувязі з тым, што развіваўся ў гарадах, ён не страціў свайго народнага і нацыянальнага характару. Створаны ён быў у Паўднёвым В'етнаме, але з вялікай хуткасцю распаўсюдзіўся па ўсёй краіне. На поўначы і на поўдні, у горадзе і ў вёсцы прадстаўленні гэтага тэатра праходзяць з нязменным поспехам.

У адрозненне ад «Хат туонга» і «Хат цьео» мелодыя «Хат кай лыонга» няспынная, і дакладна захоўваецца рытм. Адначасова з музыкаю шырока выкарыстоўваецца дыялог, які дэкламуецца як вершы.

Ігра акцёраў адбываецца ў дастаткова яркіх дэкарацыях, менш сімвалічных і ўзвышаных і больш натуральных і рэалістычных.

«КІК НОЙ» — ГАВОРАЧЫ ТЭАТР

У процілегласць народнаму, класічнаму і абноўленаму тэатрам «Кік ной», ці гаворачы тэатр, не быў нараджэннем народных мас. Сваю тэхніку «Кік ной» успрыняў ад сучасных тэатраў драмы, што існуюць ва ўсіх краінах свету.

Хоць першыя пастаноўкі тэатра «Кік ной» адносяцца да 1920 г., сваё развіццё ён атрымаў толькі з перамогаю Жнівеньскай рэвалюцыі 1945 года і вайны Супраціўлення.

Устанаўленне міру ў 1954 г. стварыла ўсе ўмовы для росквіту тэатральных прадстаўленняў «Кік ной», які заваёўвае ўсё большую і большую папулярнасць у нашай публікі.

Спявачка Нгок Зау ў ролі Тацяны Ларынай у оперы «Яўгеній Анегін».

ОПЕРА

Побач з нацыянальнымі формамі тэатральнага мастацтва, пасля ўстанаўлення міру былі прыкладзены вялікія намаганні да стварэння оперы і балета. Першым оперным спектаклем, пастаўленым Муніцыпальным тэатрам у Ханоі перад в'етнамскай публікай была опера П. І. Чайкоўскага «Яўгеній Анегін». Гэта першае прадстаўленне еўрапейскай оперы ў выкананні в'етнамскіх артыстаў — вынік сумесных намаганняў Цэнтральнага ансамбля песні і танца, сімфанічнага аркестра і іншых груп в'етнамскіх артыстаў.

Галоўны рэдактар Н. Е. ПАШКЕВІЧ.
Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, А. І. БУТАКОЎ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ В. Ул. ІВАШЫН, А. Н. МАРЦІНОВІЧ (адказны сакратар), П. Ф. ПРЫХОДЗЬКА, Р. К. САБАЛЕНКА (намеснік галоўнага рэдактара) М. Г. ТКАЧОЎ, І. З. ШАРАХОЎСКІ, І. Б. ШАЦІЛА, Р. Р. ШЫРМА.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР. Минск.

Адрас рэдакцыі: г. Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі—3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара—3-25-25, адказнага сакратара—3-25-25, аддзела літаратуры—3-22-04, аддзела мастацтва — 3-24-62, аддзела культуры—3-22-04, выдавецтва—3-19-52, бухгалтэрыі—3-11-03

«Літаратура і мастацтва» выходзіць два разы на тыдзень: у аўторак і пятніцу

АТ 01276.

Друкарня выдавецтва «Звязда».